



HOOFSTUK 3

KONTAKTALE

3.1 INLEIDING EN DOELWITFORMULERING

Meertalige kontaktsituasies en die taalversteuring in sodanige situasies is in hoofstuk 2 onder die soeklig geplaas. Wanneer taalversteuring in hoë mate in sulke situasies voorkom, gee dit tot die ontstaan van die sogenaamde kontaktaale aanleiding.

Wanneer kontaktaale ter sprake is, is dit logies om van die veronderstelling uit te gaan dat hulle binne 'n sfeer van talekontak moes ontstaan het. Aangesien dit die doel met hierdie hoofstuk is om 'n oorsig te gee van die ontstaan en aard van kontaktaale en daar in der waarheid 'n taalkontak-situasie in Suid-Afrika bestaan het, sal die vroeë kontak-situasie van ongeveer die jaar 1670, asook die 1925-situasie, nader toegelig word.

Uit die bespreking van die genoemde kontaktsituasies kom die besef na vore dat kontaktaale: (a) binne 'n sosiaal-gedifferentieerde raamwerk gesien moet word, (b) binne 'n meertalige gemeenskap ontstaan (vgl. ook hoofstuk 2) en (c) dat daar by uitstek verskillende taalvariante en taallae onderskei kan word. Vervolgens sal daar besin word oor taalvariante wat verband hou met vereenvoudigde registers, gebroke tale en pidgintale.

Die bespreking word verder gewy aan pidginvariante, aangesien die meeste linguïste dit as 'n oorkoepelende term vir 'n bepaalde drieërleiverdeling sien (vgl. die skema op p. 50). Om dié kontaktaalvariant beter te verstaan, word pidgintale in meer besonderhede beskryf. Daar word dan aandag gegee aan aspekte soos 'n definisie daarvan, ontstaansteorieë, karakteristieke kenmerke, fonologiese en



fonetiese patrone, morfologie, woordeskat en ortografie. Daar word telkens gewys op verbande met Afrikaans.

Voortvloeiend hieruit word kreoolse tale van nader beskou, aangesien linguïste hulle heel dikwels as 'n voortsetting van die pidginvariant beskou.

Ten slotte sal gepoog word om die linguïstiese en sosiale betekenis van kontaktaal nader toe te lig.

3.2 TAALKONTAKSITUASIE

Omdat dit die spesifieke doelstelling van hierdie studie is om die Nederlandse aard van Afrikaans te bepaal en die prosesse van grammatikale verandering in Afrikaans – nader aan AB-Nederlands of verder daarvandaan – aan te toon, moet die sfeer waarin dit geskied, naamlik die taal-kontaksituasie, allereers bespreek word.

3.2.1 SOSIALE ASPEKTE

Wanneer taalverandering ter sprake is (soos blyk uit die titel van dié studie) en die spektrum van taalgedrag in 'n kontaksituasie beskryf moet word, moet daar noodwendig aan sosiale aspekte aandag gegee word. Soos reeds in hoofstuk 2 uiteengesit, kan geen taalverandering buite die sosiale lewe van die gemeenskap waarin dit plaasvind, verstaan of na behore begryp word nie:

"... one cannot understand the development of a language change apart from the social life of the community in which it occurs. Or to put it another way, social pressures are continually operating upon language, not from some remote point in the past, but as an immanent social force acting in the living present" (Labov 1966 : 275).

Daarom sal kontaktaalvariante – watter vorm hul ook al mag aanneem – binne 'n sosiolinguïstiese gebruiksfleer



beoordeel moet word. Platt en Platt (1975 : 52) stem hiermee saam as hulle beweer dat sosiale aspekte in die reël onlosmaaklik verbonde is aan bepaalde houdings van sprekers.¹⁾

Van Marle (1978 : 61) raak dié aspek ten opsigte van die Suid-Afrikaanse taalsituasie aan as hy meld:

"One of the striking aspects of social life in South Africa in former times was the close contact between blacks and whites. As for the language, this led to a situation in which a 'contact' variety of Dutch is reported to be frequently used by both blacks and whites. This means that the children during their language acquisition process were continually confronted both with the 'unreduced' language and with the 'contact' variety." (Eie beklemtoning.)

Alhoewel Van Marle se siening slegs waar is van een pool van die taalkontakpektrum in Suid-Afrika, blyk dit egter duidelik dat die sosiale aspekte in 'n kontaksituasie in Suid-Afrika gewig dra.

3.2.2 DIE NORM OF STANDAARDTAALVORM

Dit is egter ook waar dat variante in die taalgedrag en veral dan in die kontaksituasie nie bestudeer kan word sonder verwysing na die norm waarvan hul variante sou wees nie. Nie-standaardtaalvorme (ook genoem substandaardtaalvorme) word as variante van 'n standaardtaalvorm beskou.

"Dit impliseer geen waarde-oordeel oor die afwykende vorm nie — slegs dat daar afgewyk word van die standaardvorm, die AB-vorm, die geïnstitusionaliseerde vorm" (Van Rensburg 1983 : 15).

1) Vergelyk in dié verband ook: Labov, W., 1972. *Sociolinguistic Patterns*, Univ. of Penn. Press; Labov, W., (red.), 1980. *Locating language in time and space*, Academic Press, N.Y.; Bailey, C-J.N., 1973. *Variation and Linguistic Theory*. Arlington Centre for Applied Linguistics.



Daar is nie eenstemmigheid onder linguiste oor die benaming vir hierdie norm of standaardtaal nie. Vir Ferguson en De Bose (1977 : 105) is dit "the usual conversational speech of a community". Goosens (1977 : 79) stel standaardtaal gelyk aan die offisiële taal. Ferguson (1971, 1977) praat van "normal talk" en "adult talk (AT)", Labov (1972 : 298) gebruik "vernacular" en Freed (1978) noem die standaardtaalvorm "native talk (NT)". Vir Coetzee (1982 : 274) is die standaardtaal die Algemeen-Gebruikte taal of die oorkoepelende taalvorm. Dit is 'n taal met inherente variasie wat dinamies is, omdat dit voortdurend onderhewig is aan verandering in samehang met normveranderinge (a.w. : 277). (Vgl. in dié verband ook Van Wyk 1978 : 101.) Vir die doel van dié studie sal volstaan word met die AB-vorm as die standaardvorm van 'n taal. Afwykings daarvan kan volgens Ferguson en De Bose (1977 : 105) dan beskryf word "in terms of modifying processes of various kinds."

"In terme van die standaardvorm van 'n taal word die vorme wat daarvan afwyk in die reël gesien as behorende tot 'n vereenvoudigde vorm van die standaardtaal" (Van Rensburg 1983 : 15).

3.2.3 TAALMODIFIKASIEPROSESSE IN DIE TAALKONTAKSITUASIE

Die prosesse wat in taalkontaksituasies werksaam is, kan tweërlei van aard wees, naamlik (a) die gewone vereenvoudiging¹⁾ van normale spraak (of die standaard- en AB-vorm) en (b) kompensasiëprosesse wat "clarifying, upgrading and expressive" (Valdman 1977 : 105) van aard is.

Van Rensburg (1983 : 15-16) waarsku egter dat 'n te veralgemenende siening van die begrip vereenvoudiging 'n belangrike soort reël wat saam met die verskynsel van variasie in taal

1) Vereenvoudiging word later in die hoofstuk as 'n karakteristieke kenmerk van die pidginvariant bespreek.



na vore kom, versluier, te wete: kompensasiereëls. As X die standaardvorm voorstel, en Y die variant is, en hierdie variant bestaan uit minder elemente as X, volg dit nie noodwendig daaruit dat die taalsisteem waartoe Y behoort 'n eenvoudiger taalsisteem as X is nie. Die verlies van 'n element by Y kan in die taalsisteem waartoe hy behoort op 'n ander vlak opduik. Op die een vlak word daar dan gekompenseer vir die verlies op 'n ander vlak. Indien dít die geval is, kan daar nie sprake van vereenvoudiging wees nie. Vergelyk byvoorbeeld die kompensasierverskynsel in die onderstaande sinne:

- (i) Dié variant het die kompleksste taalstruktuur.
- (ii) Dié variant het die mees komplekse taalstruktuur.

Die verandering vanaf (i) na (ii) toe, wat met defleksie gepaard gaan, is nie 'n vereenvoudiging nie — mees in die tweede sin kompenseer vir die fleksieverlies in die eerste sin. 'n Meer komplekse struktuur as (i) of (ii) kom ook in nie-standaardtaalvorme van Afrikaans voor:

- (iii) Dié variant het die mees kompleksste taalstruktuur.

Dit is nodig om daarop te let dat die kompensasierverskynsel nie met die voorkoms van elke variant gepaard gaan nie — sommige gevalle is gevalle van werklike vereenvoudiging.

Met betrekking tot die kompensasieprosesse moet daar op die volgende gelet word:

Sekere modifikasies in die taal wat op die oog af pogings blyk te wees van vereenvoudiging, is in die eerste plek die spreker se poging tot 'n verduideliking of 'n poging tot meer helderheid ten opsigte van die gegewens deurdat bykomende materiaal verskaf word. Dit kan op verskeie wyses geskied: herhalings òf 'n sillabe-uitspraak kan voorkom (Valdman 1977 : 105). 'n Ander soort modifikasie kan wees om die taal meer "korrek" of "standaard" te maak as wat dit in gewone daaglikse volwassenekonwersasies



voorkom. Dit staan as opgradering¹⁾ bekend. (Vergelyk in dié verband ook Labov 1966 : 300.) Hieronder val die tegnieke waarvolgens die spreker se houding teenoor die aangesprokene weergegee word (byvoorbeeld u/jy : meer korrek X gemeensaam, ensovoorts).

3.2.4 NIE-STANDAARDTAALVORME

Die verskynsel van variante kan aan die bestaan van 'n meertalige taaltoestand toegeskryf word. (Meertalige taaltoestande is reeds in hoofstuk 2 in meer besonderhede beskryf.) In dié verband dink ons byvoorbeeld aan die meertalige situasie wat tussen seelui van verskillende nasionaliteite aan boord van 'n skip gevind word òf die kontak tussen bemanningslede en die bepaalde inheemse bevolkings op die groot seeroetes (Warner 1971). In sulke situasies is dit feitlik logies om aan te neem dat talle "brabbeltaal"-woorde — in wese maar van redelik verbygaande aard en van korte duur — ontstaan het. Sekeres hiervan het egter, wat vorm betref, gestabiliseer en 'n wyer verspreiding beleef. Sulke kontaktaalvariante of "tale" wat nie onder standaardtale ressorteer nie, staan dan as die sogenaamde nie-standaardtale (of substandaardtale) bekend.

Hierdie nie-standaardtale kom in verskeie gedaantes voor. Ferguson en De Bose (1977 : 99-125) onderskei na aanleiding van die sprekers en hul doelwitte (in 'n meertalige situasie) drie kategorieë waarin nie-standaardvorme voorkom, naamlik (geïdealiseerde) vereenvoudigde registers, gebroke tale en pidgintale. Gesien teen die agtergrond van meertaligheid, verduidelik Naro (1979 : 888) dié onderskeiding soos volg:

1) Ferguson en De Bose (1977 : 105-106) se vereenvoudigde register se kenmerk "upgrading" is waar van die situasie Afrikaans/Nederlands in 1925. (Dié Afrikaans is nie te beskou as 'n reduksie van Nederlands nie — Afrikaans was nooit Nederlands nie! (i) Om hierdie rede, en (ii) omdat die proses vereenvoudiging aanvegbaar is, word dié kontaktaaltipe liewers 'n *geïdealiseerde register* genoem.) Dié 1925-situasie word in hierdie hoofstuk in meer besonderhede bespreek (vergelyk p. 48).



"... one language can usually be singled out as the basic source of linguistic elements. This in turn determines a subdivision of speakers into those who have the source as their native language, and those who do not. The former typically modify their natural speech ... when dealing with other interlocuters who have limited knowledge of the source; ... the latter are effectively in the same position as any adult second-language learner, and thus typically exhibit variation and deviations from the source ... Since these two must be similar in form and content for communication to occur, they will converge in the Pidgin."

3.2.4.1 GEÏDEALISEERDE REGISTERS¹⁾

Geïdealiseerde registers is die taalvorm wat konvensioneel in 'n spraakgemeenskap gebruik word om met diegene wie se kennis van die bepaalde taal swakker as normaal is, te kommunikeer. Dit is met ander woorde 'n taal waarin die moedertaalspreker die wysigings aanbring.

1) Register X Geïdealiseerde register X Taal

Chin (1973 : 54) definieer register so: "Language varies as its function varies; it differs in different situations. The label given to a variety of language according to use is 'register'."

Geïdealiseerde register

Volgens Appel e.a. (1976 : 102) is die geïdealiseerde taalregister: "... de naam voor de vorm van taalgebruik die sprekers hanteren teenoewer hoorders waarvan de sprekers aannemen dat ze de taal niet volledig beheersen. Dat kunnen kinderen zijn, zwakzinnigen, demente bejaarden of vreemdelingen. Het vereenvoudigde-taalregister, dat dus evenals registers in specifieke situasies wordt gebruikt, heeft zowel leksikale als syntaktiese kenmerke." (Vergelyk in dié verband ook: Meisel (1975 : 9) en Stoltz (1982 : 35-37.))

Taal

'n Persoon probeer 'n ander taal aanleer. Dis dikwels egter 'n gebrekkige navolging van die besondere taalmodel as gevolg van die versteuring deur sy eie moedertaal (die bepaalde register wat die spreker aan die leerder voorgedien het). (Vergelyk Van Rensburg (1983 : 18-20) vir besonderhede.)



Meisel (1975 : 9 in Stoltz 1982 : 27) beskryf die aard van dié register meer spesifiek:

"Mit Adressaten dieser Art kommuniziert man in simplifizierenden Registern. Das heisst, ein wesentlicher Teil ihrer linguistischen Merkmale lässt sich als Vereinfachungen ... erklären wobei die jeweilige Standardsprache als Ausgangsmodell dient. Die Beschreibung der Kompetenz der Sprecher, die ein solches Register verwenden, kann daher so aussehen, dass eine Menge zusätzlicher Regeln aufgeführt wird, beziehungsweise, dass fehlende Regeln angegeben werden. Da die Regelmenge der doch Aktiven Standardsprache eine Schnittmenge ist aus den Regeln der verschiedenen Varietäten, ist die Darstellung der Register im Vergleich zur Standardsprache ein legitimes Verfahren."

3.2.4.2 GEBROKE TALE

Gebroke tale is die "onvolmaakte" weergawe van 'n bepaalde taal deur andertalige sprekers en diegene wat nog in die proses is om 'n bepaalde taal aan te leer.¹⁾ Dit is met ander woorde 'n taal waarin die aanleerder die leeu-aandeel het en verantwoordelik is vir die gebrekkige navolging van die bepaalde taalmodel. Sō 'n gebroke taal is 'n nie-standaardvariant van die doelwittaal (Ferguson en De Bose 1977 : 100-107) en die kenmerke van hierdie variante is onder andere afhanklik van die sosiale konteks waarbinne die taal gebruik word. Indien 'n persoon leer om 'n ander taal te praat, vind die verwerwing daarvan baie geleidelik plaas. Die verwerwing word geopenbaar in opeenvolgende prosesse in die persoon se kennis van die vreemde taal, met ander woorde vanaf zero-kennis, totdat hy die taal onder die knie mag hê. Die sukses waarmee

1) Vir Van Wyk (in De Klerk en Ponelis 1976 : 146) is dit "... die ongrammatikale gebruik van 'n taal T1 deurdat aspekte van die grammatika van 'n ander taal T2, of ander tale T2 - Tn, daarop oorgedra word as gevolg van 'n onvolledig geïnternaliseerde grammatika van T1 en/of ontoereikend ontwikkelde vaardigheid in die gebruik van T1."



die ander taal uiteindelik aangeleer word, wissel van persoon tot persoon. Dit is dus aanvaarbaar om van die veronderstelling uit te gaan dat die spreker in enige stadium van die leerproses oor 'n bepaalde "grammatika" beskik — in der waarheid dus 'n linguistiese sisteem wat 'n onvolledige, en 'n gedeeltelik foutiewe weergawe van die grammatika van die doelwittaal is.

In die Afrikaans van vandag is daar talle gebroke taalvorme volgens hierdie siening te onderskei. Daar is al ondersoek gedoen na die Afrikaans wat gepraat word deur groepe sogenaamde Swart sprekers (Kotzé 1977; Klopper 1981; Van Dyk 1982). Die gebroketaal-variant (sogenaamd Swart=afrikaans) is hier ter sprake, omdat 'n bepaalde vorm van Afrikaans die doelwittaal was. Vroeëre voorbeelde van gebroke tale in Suid-Afrika is byvoorbeeld die Nederlands van die Franse Hugenote aan die Kaap, en die Nederlands wat deur Hottentotte wat Nederlands aangeleer het, gepraat is (Van Rensburg 1983 : 17). Hierdie substandaardtaalvorme word ten opsigte van die Suid-Afrikaanse situasie in dié hoofstuk nader toegelig.

3.2.4.3 PIDGIN

Pidgin is die tipiese resultaat afkomstig van die gebruik van geïdealiseerde registers en gebroke tale in dieselfde kommunikasiesituasie. Hierdie substandaardvorm is die resultaat van sowel die pogings van vreemdetaalsprekers om 'n ander taal te praat, as die pogings van die moedertaalsprekers van hierdie bepaalde taal om dié taal meer verstaanbaar te wil maak. Samevattend: geïdealiseerde registers is 'n "vermindering" of redusering deur die sprekers van die sogenaamde oorsprongtaal; gebroke tale is 'n "vermindering" of redusering in die doelwittaal; pidgin is albei: dit is 'n "vermindering" van die sogenaamde basistaal wat terselfdertyd die oorsprongtaal van sy sprekers is as die doelwittaal van die nie-sprekers (Valdman 1977 : 100).



Pidginisering is dus die proses wat die AB-taal as invoer het en waaruit h gereduseerde, verbasterde en onstabiele weergawe van die taal geproduseer word. Laasgenoemde word as gebroke taal geïdentifiseer as dit deur h nie-boorling gepraat word en as h vreemdelingetaal as dit deur h boorling/moedertaalspreker gebruik word,

"... and identified as a pidgin when viewed as the linguistic output of verbal interaction between native speakers and foreigners in some particular contact situation" (Valdman 1977 : 117).

Ferguson en De Bose (1977 : 118) aanvaar dat h meertalige kontaksituasie h voorwaarde vir pidginisering kan wees. Dit is egter ook waar dat nie alle kontaksituasies dieselfde mate van verandering teweeg sal bring nie. So byvoorbeeld sal tweetaligheid – en nie pidginisering nie – die produk van die kontak wees, indien die tale teen h simmetriese verhouding in die onderskeie moedertaalgemeenskappe versprei het.

Ferguson en De Bose (1977 : 119-120) veronderstel dat, indien h asimmetriese verspreiding van die dominante taal egter met die sprekers van een of ander ondergeskikte taal plaasvind, sōnder dat h wederkerige proses die gevolg is, pidginisering kan plaasvind. Die pidginiseringsproses kan voorts nog baat, indien daar ōk h bepaalde positiewe of negatiewe houding by h betekenisvolle gedeelte van die sprekers teenoor die kontaktaal te bespeur is. Onder geskikte omstandighede mag die pidgin stabiliseer en verdere kenmerke ontwikkel wat nie tipies van die oorsprongtaal is nie. Gedurende dié stadium dat stabiliseringsprosesse en strukturele uitbreiding voorkom, bevind die pidgin hom inder waarheid op die vlak van elementêre kreolisering en onder die nodige gunstige omstandighede kan dit verder tot h volwaardige kreoolse taal ontwikkel.

Nie-standaardtale, soos byvoorbeeld geïdealiseerde registers, gebroke tale en pidgintale, erken in mindere of meerdere



mate die norm van die standaardtaal (Odendal 1978). Máár, die nie-standaardtaalsprekers

"... klassifiseer hulle taalgebruik in die reël as 'nie soos ... nie', waarmee hul dan 'n afwyking van die standaardvorm bedoel. Hulle beoordeel hulle manier van praat ook dikwels as 'nie reg nie'" (Van Rensburg 1983 : 17).

Soos reeds genoem, is daar etlike sulke nie-standaardtale in Suid-Afrika. Hulle ontstaan kan toegeskryf word aan die feit dat die sprekers daarvan graag die standaardtaal sou wou praat, omdat dit hulle kwansuis in 'n hoër sosiale milieu sou plaas. Vroeër was Kaapse Afrikaans so 'n nie-standaardvorm van Nederlands; tans kan die Afrikaans van die Griekwas en die Kleurlinge en selfs die Afrikaans van baie Bolanders as voorbeelde dien van nie-standaardvorme van Afrikaans. In die hieropvolgende bespreking word die kontaktaalsituasie en die substandaardvorme/-tale wat daarin onderskei is (en nog onderskei word) ten opsigte van die 1670- en 1925-periodes in Suid-Afrika nader belig.

3.3 DIE TAALKONTAKSITUASIE IN SUID-AFRIKA

3.3.1 DIE KONTAKSITUASIE TEEN + 1670

Gesien in die lig van die voorafgaande bespreking kan die vroeë situasie aan die Kaap wat betref die aanleer van een van die vorme van Nederlands, wel as 'n gebroketaal-/pidginsituasie¹⁾ geklassifiseer word. Dié kontaksituasie

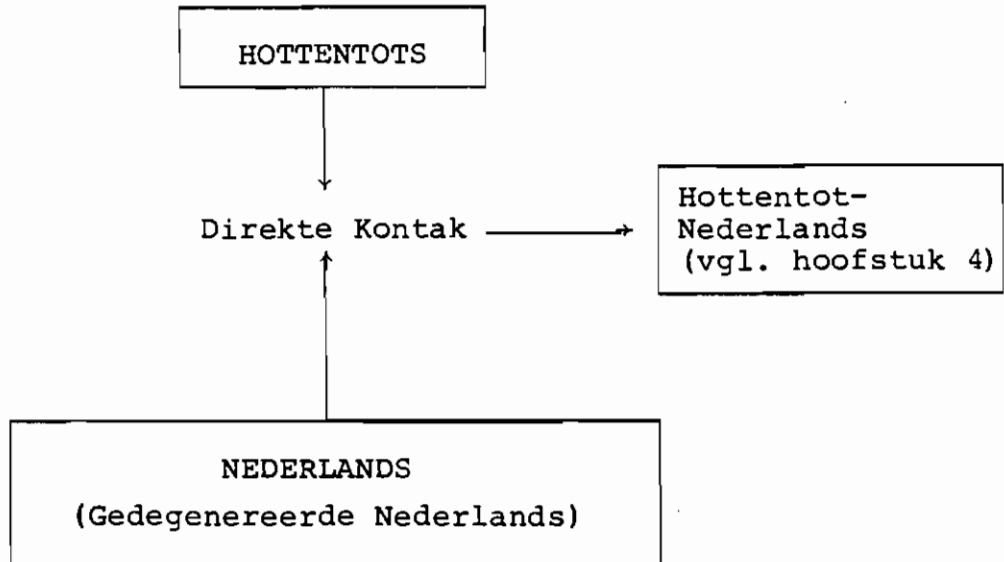
1) Gebroketaal-situasie: 'n Situasie wat gekenmerk word deurdat andertalige sprekers 'n gebrekkige weergawe van die bepaalde taalmodel daarstel.

Pidginsituasie: 'n Situasie waarin die vreemdetaal-sprekers pogings aanwend om 'n ander taal te praat, terwyl die moedertaalsprekers van hierdie bepaalde taal poog om dié taal meer verstaanbaar te wil maak.



kan skematies soos volg voorgestel word:

Diagram 1 - Die Taalkontaksituasie teen \pm 1670



In die Kaapse taalmilieu het 'n vergelykbare situasie bestaan as wat tans met Swartafrikaans (SwA)¹⁾ en 'n aangepaste register van Afrikaans — in Van Wyk 1983 se terminologie,²⁾ Gepidginiseerde Afrikaans (GpA)³⁾ — die geval is. Teen \pm 1670 was die kontak egter tussen Nederlanders en Hottentotte. Aangesien die Nederlanders in 'n gedegeneerde Nederlands met die Hottentotte gepraat het, het hulle haas geen ander vorm van Nederlands as 'n aangepaste register van Nederlands gehoor nie. Die Hottentotte wat

- 1) SwA — "... 'n tipiese vorm van Afrikaans wat deur Swartes gepraat word en sodanig van Standaard-Afrikaans (StA) afwyk dat dit moeilik verstaanbaar is vir diegene wat nie daarmee vertroud is nie" (Van Wyk 1983 : 163).
- 2) Vergelyk in dié verband ook: Van Wyk, E.B. 1966. "Woordvormversteurings in die Afrikaans van Bantoes" in *Taalfasette*, Deel II, Van Schaik, Pretoria.
- 3) GpA — "... is trouens niks anders nie as SwA soos Blankes dit probeer praat" (Van Wyk 1983 : 163).

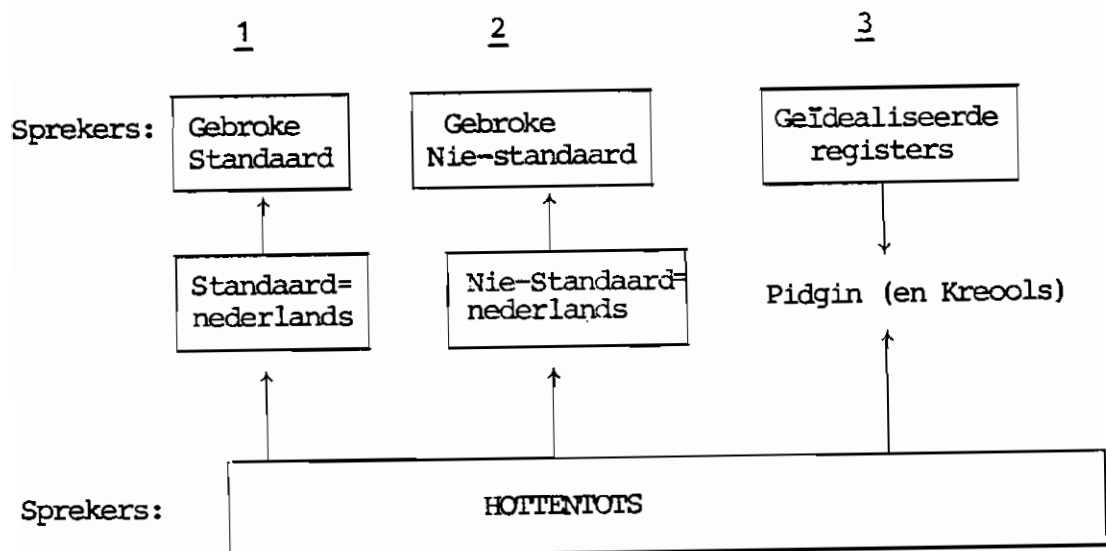


hoofsaaklik met 'n gedegenerereerde taalaanbod te doen gekry het, het gevolglik geantwoord in 'n soort Hottentot-Nederlands. Dié situasie het hulle verhinder om Standaardnederlands onder die knie te kry. Nienaber, G.S. (1949 : 105) meld:

"Hierdie Hollands het in vorm en sfeer baie verskil van die norm soos dit onder die Blankes in gebruik was. Dit was 'n soort krom-Hollands met 'n grammatika minima en ons noem dit Hottentot-Hollands."

Aangesien daar in der waarheid drie aanpassingsmoontlikhede in dié vroeë kontaksituasie tussen Hottentots en Nederlands was (vgl. Diagram 2), geld die taal waarvan Nienaber hier melding maak slegs vir die derde moontlikheid, naamlik dié waarin die moedertaalspreker se registeraanpassings (geïdealiseerde register) en die vreemdetalssprekers se aanpassings aan die Nederlandse taalvorm nie uit mekaar te hou is nie. Vergelyk die volgende:

Diagram 2 - Aanduiding van die wisselwerking tussen Hottentotsprekers en sprekers van skakerings van Nederlands



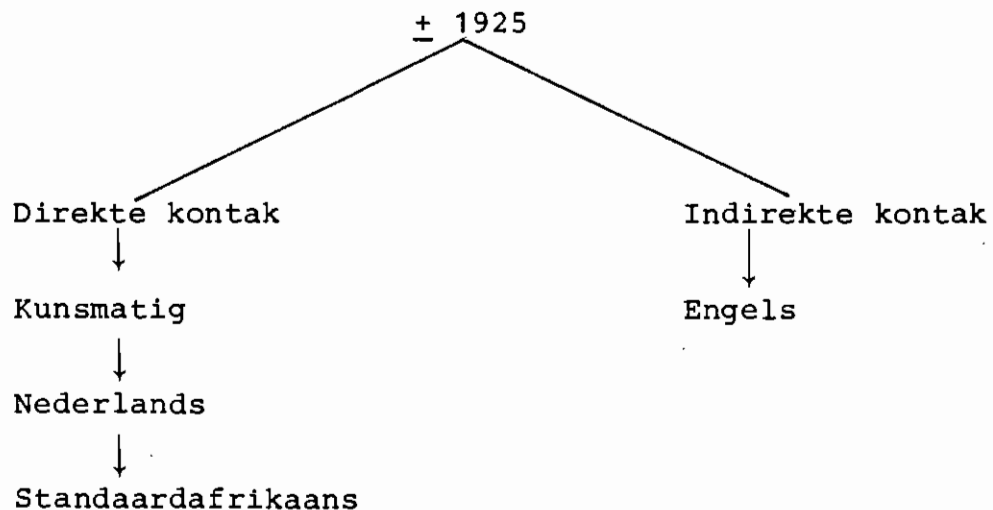


3.3.2 DIE 1925-KONTAKSITUASIE

Wanneer die nie-standaardvorm aan die vereistes van outonomie, stabiliteit en gestandaardiseerdheid ("autonomy; stability and fullness" : Ferguson en De Bose 1977 : 111) voldoen, word dit 'n standaardvorm. Dit was die geval met nie-Standaardnederlands aan die Kaap wat onder andere deur opgradering (vgl. p. 40) die standaardtaal, Afrikaans, geword het. Toe dié stadium bereik is, het 'n andersoortige kontaksituasie hom voorgedoen.

Die 1925-situasie was egter nie 'n pidgin- of gebroketaal-situasie nie. Dié situasie het uiteengeval in 'n direkte en indirekte taalkontak, soos in die volgende diagram uiteengesit word:

Diagram 3 - Direkte en Indirekte Taalkontak :
1925 - Afrikaans



Daar was teen + 1925 'n kontaksituasie waarby Afrikaans en Nederlands direk betrokke was. Hierdie kontak is egter kunsmatig veroorsaak deurdat Afrikaans Nederlands se aansien gebruik het om hom van sy ondergeskikte status te verlos, om hom in sy "verandering" aan te help. Hierdie kontak is dus in der waarheid kunsmatig veroorsaak deur onder andere die politieke druk wat op Afrikaans deur die Afrikaanssprekende



self, uitgeoefen is om sy volwaardige plek naas Engels in te neem. Afrikaans kon nie as standaardtaal sy plek volstaannie, indien hy nie in die proses kunsmatig (gedwonge) met Nederlands in kontak gekom het nie — met ander woorde deur terug te gryp na Nederlands ten opsigte van woordeskat, spelling, terminologie, ensovoorts.

Hierteenoor was Engels die ander pool. Die kontak was egter indirek en op 'n afstand, aangesien die "bedreiging" wat van Engels uitgegaan het, slegs meegewerk het aan die naderbeweging van Afrikaans na Nederlands. In die ywer om die nuwe status van standaardtaal gestand te doen (of te handhaaf) is talle vorme wat die ou status gekenmerk het, vervang. Die gevolg was 'n hiperkorrekte reaksie teenoor Engels, 'n bepaalde onverdraagsaamheid — alles wat na Engels gelyk het, moes uit en dit het die naderbeweging aan Nederlands en die uiteindelijke vernederlandsing gestimuleer. (Hierdie aspek word in hoofstuk 7 in meer besonderhede beskryf.)

3.4 LINGUISTIESE MENINGS OOR KONTAKTAALVARIANTE

In die voorafgaande bespreking oor kontaktaalvariante is die drieërleiverdeling van Ferguson en De Bose gehandhaaf. Wanneer ander linguistiese menings egter in ag geneem word, is dit duidelik dat daar nie eenstemmigheid ten opsigte van die kontaktaalvariante bestaan nie. Ter bevestiging van dié feit word 'n skema voorgedra wat nie op volledigheid wil aanspraak maak nie, maar slegs die linguistiese beeld oorsigtelik wil skets. Hieruit blyk dit duidelik dat die meeste linguiste die drieërleiverdeling van Ferguson en De Bose eintlik as een proses (met verskeie kenmerke), naamlik pidginisering, sien.



Tabel 1 - Linguistiese menings oor aspekte rakende kontaktale

A	B			C	
	Kenmerke	Geïdealiseerde registers	Gebroke taal		Pidgin
1. <u>Ontstaan</u>					
(a) Vreendetaalopbou in ooreenstemming met moedertaal	Hall	Hall	Hall, Bickerton, Givon		
(b) Babataal	Todd, Bloomfield, Valdman, Hall, Hjelmslev	Jooste	Freed, Jooste		
(c) Herstrukturering			Sabba, Todd, Platt	+ ¹⁾	
(d) "Business"	Reinecke		Reinecke, Platt, Heine		
(e) Pidians	Hall		Hall, Heine	+	
(f) Seevaart			Todd, Hall		
(g) Releksifikasie		Heine, Fishman	Hall, Todd, Chaudenson, Valdman, Whinnom		
(h) Parallele ontwikkeling			Hall		
2. Sociolinguisties	+	+	+	+	
3. Korttermynkontak			Platt, Hall, Mühlhäusler, Tonkin		-
4. Nie moedertaal van sprekers nie		Hall, Bickerton, Givon, De Bose	Hall, Bickerton, Givon, De Bose, Platt, Traugott, Weinreich, Southworth, Naro, Heine		
5. Vereenvoudiging ook: (PT en BT)	Ferguson & De Bose, Todd, Bloomfield, Valdman, Hall, Southworth, Walters, Snow, Van Eeden, Mynsken, Freed, Platt, Van Wyk, Jooste, Van Rensburg	Ferguson, De Bose, Hall, Platt, Raidt, Van Rensburg	Ferguson, De Bose, Hall, Bickerton, Traugott, Kay, Sankoff, Mühlhäusler, Whinnom, Givon, Weinreich, Hymes, Platt, Van Rensburg		++
6. Verduideliking, beskrywing, opgradering teenoor Foutiewe weergawe	Ferguson, De Bose	Ferguson, De Bose, Todd, Bloomfield	Ferguson, De Bose, Grimshaw, Valdman		++ (word moedertaal)
7. Verarming Onverstaanbaarheid			Mühlhäusler, Whinnom		
8. Multifunksionaliteit		Hall	Voorhoeve		+
9. Portugese woorde			Todd		+
10. Werkwoordreeks=strukture			Todd, Rademeyer		+
11. Reduplikasie	Todd	Todd	Todd, Thompson		+
12. Minderwaardigheid/Slawe-kolonies	Hall, Raidt, Todd, Bloomfield, Valdman		Hall, Mühlhäusler, Goodman		+ ook -
13. <u>Fonologie</u>					
(a) Onderskeid: vokale en konsonantfoneme			Ponelis		
(b) Vokaalfoneme saamgetrek na kardinale stande		Ponelis	Hall		
(c) Geronde voorvokale + ongerond/agter		Ponelis	Hall		
(d) Vereenvoudiging van kombinasies/invoegings		Van Selms	Hall, Ponelis		
(e) Intonasie, klem			Hall		+
(f) Vreemde aksent		Hall	Hall		+
14. <u>Morfologie</u>					
(a) Gemeenskaplike trekke: begin van grammatika			Hall		+
(b) Afwesigheid van morfologiese komplikasies			Hall, Weinreich		+
15. <u>Ortografie</u>					
(a) Mondelinge kommunikasie			Hall		+ (word skryftaal)

1) ++ drasties/baie

+ kom voor

- kom nie voor nie



Die genoemde skema/tabel omvat onder andere die volgende:

A. Die kenmerke/eienaardighede van kontaktaalvariante soos deur verskillende linguïste geïdentifiseer.

Hierdie deel val uiteen in:

(1) Ontstaan: Die moontlike verklarings vir die ontstaan van kontaktaalvariante word hieronder saamgevat, byvoorbeeld Seevaart, ensovoorts.

(2) - (12) Algemene geïdentifiseerde kenmerke.

(13) Fonologiese kenmerke/eienaardighede.

(14) Morfologiese kenmerke/eienaardighede.

(15) Ortografiese kenmerke/eienaardighede.

B. Die drieërleiverdeling van kontaktaalvariante, naam= geïdealiseerde registers, gebroke tale en pidgins.

C. Om die kenmerke van 'n kreoolse taal in vergelyking met dié van die genoemde variante te sien, is die voorkoms/afwesigheid van 'n besondere kenmerk deur die simbole: ++ (drasties/baie), + (kom voor) en - (kom nie voor nie) aangedui.

(Dié tabel word in die res van die hoofstuk in meer besonderhede beskryf.)

3.4.1 PROBLEME TEN OPSIGTE VAN PIDGINTALE

Een van die probleme wat met die bestudering van pidgintale ondervind word, is die volgende: Pidginisering is 'n duidelike *proses*, maar bestudeerders daarvan kan dit kwalik *direk* bestudeer. In die meeste gevalle is die proses van pidginisering reeds voltooi wanneer dit onder die aandag van linguïste kom en dan kan daar slegs met die eindproduk, die pidgintaal, gewerk word. Sodoende word die karakteristieke eienskappe van die pidgintaal en nie die karakteristieke eienskappe van pidginisering beskryf nie. Dit is ook nie duidelik in watter mate daar



veralgemenings gemaak kan word ten opsigte van alle pidginsituasies uit die studie van slegs enkele gevalle nie.

Dieselfde geld vir die pidginvorme aan die Kaap en die feit dat hulle vandag slegs skriftelik oorgelewer is. (Vergelyk byvoorbeeld hofverslae in verband met slawebedrywigheede, ensovoorts.) (Raidt 1971 : 110.)

Om pidginisering ten volle te begryp behoort 'n mens 'n gebied te vind waar 'n pidgintaal nog aan die ontwikkel is. Dit is egter te betwyfel of ons ooit weer in die geskiedenis van die mensdom 'n "klassieke" pidginsituasie sal vind. Dié klassieke situasie het gedurende en as 'n direkte gevolg van die Europese koloniale uitbreiding ontstaan: dit het bestaan uit 'n klein groepie sprekers van 'n Europese taal wat 'n groot spraakgemeenskap wat uit vele nie-Europese tale bestaan het, gedomineer het. Dié situasie het voorts binne 'n sosio-ekonomiese sisteem plaasgevind waar aktiewe pogings aangewend is om die algemene handhawing/beheersing van die dominante nie-Europese taal te verhoed of dan in elke geval te ontmoedig. 'n Feitlik identiese situasie het in die Kaapse nedersettingsgebied geheers en met die Engelse ekspansionisme aan die orde van die dag het die idealisering en uitbreiding van die aanvanklike dominante taal (Nederlands) geweldig onder skoot gekom.

Teenoor hierdie klassieke situasie van pidginisering, staan die Ferguson en De Bose-pidginsituasie wat in die onderhawige studie voorgestaan word:

"Whenever speakers of one language acquire another, they produce broken language, and every speech community has simplified registers in its repertoire ... The term pidginization, however, seems best limited to those situations in which the structural change is relatively rapid and results from the communicative interaction of native and non-native speakers of the common source/target language"
(Ferguson en De Bose 1977 : 111 - Eie beklemtoning).



3.4.2 DIE TERM: PIDGIN

"Die Herkunft des Begriffs 'Pidgin' is nich mit Sicherheit festzustellen. Unter den Versuchen, die Etymologie dieses Wortes zu bestimmen, verdienen zwei besondere Aufmerksamkeit. Einerseits soll 'Pidgin' einer weitverbreiteten Ansicht zufolge dem chinesischen Pidgin-Englischen entstammen und von dem englischen Wort business, 'Geschäft' abgeleitet sein. In der Tat wurde das Wort [pidʒin] nachweislich im chinesischen Pidgin-Englischen in der Bedeutung 'Geschäft' gebraucht" (Heine 1973 : 15).

Reinecke (1964) maak ook van dié etimologie melding en John en Heidi Platt (1975 : 101) ondersteun hom, maar meld tog dat daar nie eenstemmigheid oor dié aspek heers nie.

"Einer anderen Ansicht zufolge, die nach Robert A. Hall historisch glaubwürdiger erscheint, hat das Wort seinen Ursprung in Südamerika" (Heine 1973 : 15).

"... we do have in its records the attestation of the term Pidian, referring to the local Indians and probably taken from an indigenous word meaning 'people'. In the popular English pronunciation of the time, Pidian would have become Pidgin, just as Indian became Injun, etc. If this etymology is valid, the term 'pidgin' would have originated in one of the very first English colonies, with some such meaning as 'native who is willing to trade', and 'pidgin English' would have been 'the English used by and in contacts with the Pidiens or Pidgins'" (Hall 1966 : 7).

Die ontstaan van die term "pidgin" vir 'n bepaalde kontak=taalvariant is nie verder ter sake nie. Wat wél nou aandag vereis, is hoe hierdie sosiolinguistiese soort kontak verder gedefinieer kan word.

3.4.3 ONTSTAAN

"Pidgin and creole linguistics is a field of so much current ideological upheaval and debate that there is virtually no core area of agreement among specialists. To illustrate the extent and



fundamental nature of current uncertainty, we need only note that leading specialists do not even agree on what constitutes a PIDGIN" (Naro 1978 : 887).

Vervolgens word enkele ontstaansteorieë (vir pidgins) wat deur linguïste gehuldig word, voorgelê. Die meeste linguïste gaan van die standpunt uit dat dié kontaktaalvariant in die eerste plek sosiolinguïsties gedefinieer word as kodes wat werkbaar is *tussen* die lede van verskillende taalgemeenskappe, eerder as binne 'n enkele gemeenskap, met ander woorde hulle (die linguïste) veronderstel dat kontaktaal in tipiese meertalige kontaktsituasies ontstaan. Die teorieë word nou in meer besonderhede toegelig.

3.4.3.1 VREEMDETAALOPBOU IN OOREENSTEMMING MET MOEDERTAAL

In spontane taalverandering blyk daar geen vreemdetaalmikpunt te wees waarna of waarop die beoogde veranderinge hul moet skoei nie — verandering, word veronderstel, ontstaan deur die interne beweeglikheid van die taal self. In kontaktaal en veral in die geval van pidgintale, is daar 'n taal wat as doeltaal/mikpunt voorgelê word. Die verskille in vergelyking met die doeltaal kenmerk juis die spreker as 'n vreemdetaalspreker. Die vreemdetaal-aanleerder glo dat daardie doeltaal se woorde (en strukture) reeds ingebed is in die gunstigste woordvolgorde.

"The acquirer of a pidgin would seem to be quite insensitive to what the basic word order of the target language is ... and begins with the hypothesis that his target has the same order as his own language" (Hall 1966 : 24).

Bickerton en Givón (1976) en Hall (1966 : 12) sluit hierby aan:



"It would appear that, in the classic contact situation, the average speaker begins by gradually relexifying his original grammar ... slotting newly-acquired vocabulary into surface structures characteristic of his own language. However, as the non-native lexicon grows, this has repercussions on both his phonology and syntax. In his syntax, ... it leads to the gradual re-placement of native by non-native structures."

Dié feit bring dus mee dat die vreemdetaalaanleerder bepaalde veranderinge inisier wat 'n reeks verreikende sintaktiese veranderinge tot gevolg kan hê.

3.4.3.2 KORTTERMYNKONTAK (IN HANDEL EN SEEVAART)

Mühlhäusler (1975) en Tonkin (1971) wys daarop dat 'n kontak- of versteuringstaal se ontstaan eintlik toe te skryf is aan redelik informele, korttermynkontak tussen groepe wat nie oor 'n gemeenskaplike taal beskik nie. Daarom kan in der waarheid beweer word dat 'n kontaktaal nie 'n spraakgemeenskap van sy eie het nie. As gevolg van die lae sosiale status en die stigma van minderwaardigheid van kontaktaale, word hul gebruikswaarde en noodsaaklikheid dikwels onderskat. Selfs in die mees informele, kortstondige kontak, vervul 'n kontaktaal 'n funksie wat deur geen ander wyse van kommunikasie gedupliseer kan word nie, naamlik dié van die vorming van wedersydse verstandhouding of verstaan van 'n bepaalde aantal onderwerpe. (Vergelyk in dié verband "Koreaanse Bamboespiggin": Todd 1974 : 5.) Wanneer die kontaktaal egter op 'n wyer basis gebesig word, word dit later onvervangbaar as die lingua franca in gebiede waar daar baie verskillende, wedersyds onverstaanbare tale is.

Hoewel 'n korttermynkontak in die eerste fases van die kontaktaal veronderstel word, is dit egter nie 'n vereiste nie, met ander woorde die totstandkoming van die kontaktaal is redelik onbeïnvloed deur die duur van die kontak, terwyl die duur van die kontak by die kreolisering van



die kontaktaal wel 'n beïnvloedende rol uitoefen.

"The life-cycle of a pidgin ... seems to be dependent on presence or absence of maintained contact, whereas a creole will continue to exist even when the contact with the original target language has ceased" (Tonkin 1971 : 135; Mühlhäusler 1975 : 34).

Linguïste koppel heel dikwels dié korttermynkontaktsituasie met 'n handelsituasie waarin

"... detailed exchange of information or minute co-ordination of activity is not required" (Hall 1966 : xii).

Hall (1966 : 4) meld onder andere dat selfs voor die Blankes Amerika betrek het, die Indiane in die Noordweste 'n gepidginiseerde vorm van Chinook in die handel gebruik het. 'n Soortgelyke situasie het in Suid-Amerika geheers met die Pidgin Tupí-Guaraní wat die Portugese setlaars van Brasilië die algemene taal (Lingua Gêral) genoem het.

Hierteenoor en gedeeltelik aansluitend by die handelsituasie en die gevolglike ontstaansteorie wat daaruit voortspruit, staan die sogenaamde seevaartjargonteorie. So beweer Reinecke (1964) byvoorbeeld dat kontaktaal dus grootliks as grenstale ("marginal") beskou kan word, omdat hulle kommunikasieveld dikwels beperk is tot sekere dele van sosiale interaksie en veral dan tot seevaart en handel. Hall (1966, I : 3-14) en Todd (1974 : 33) glo dat skeepsbemanning 'n algemene kommunikasiemiddel daarstel, aangesien so 'n bemanning gewoonlik uit manne wat elkeen 'n ander taal/dialek praat, saamgestel word. Die situasie op 'n skip weerspieël dus in der waarheid 'n mikrobeeld van wat in 'n nedersettingsgebied plaasvind. (Vergelyk byvoorbeeld Nelson se skip Victory waarop 14 nasionaliteite verteenwoordig was.) (Hart 1973 : 30.) Hierdie teorie kan as kern van die ontstaan van kontaktaal gedien het waarvandaan dit weer op grond van die voorbeeld van die



betrokke moedertaal van die sprekers verder sou ontwikkel het. Dit is 'n baie aanvaarbare teorie, aangesien daar feitlik in alle kontaktale met Europese leksikons seevaartkundige elemente voorkom.

"But it also fails to explain the many structural affinities that exist between pidgin and creole Englishes and their French, Portuguese, Spanish and Dutch counterparts" (Todd 1974 : 33).

3.4.3.3 "BABY TALK" EN VREEMDELINGETAAL¹⁾

Volgens die "Baby Talk"-teorie het elke pidgin- en kreoolse taal as 'n soort kindertaal begin wat deur plantasië-eienaars en handelaars gebruik is om met hulle slawe, klante en bediendes te kommunikeer (Stoltz 1982 : 10). Sō 'n situasie waarin die moedertaalspreker hom gedwonge voel om diē variante te gebruik, word deur Bloomfield (1933 : 472) en Todd (1974 : 29) onderskei:

"Speakers of a lower language may make so little progress in learning the dominant speech, that the masters, in communicating with them resort to 'baby-talk'. This 'baby-talk' is the masters' imitation of the subjects' incorrect speech ... The subjects, in turn, deprived of the correct model, can do no better now to acquire the simplified 'baby-talk' version of the upper language. The result may be a conventionalized jargon."

Vreemdelingetaal (FT = Foreigner Talk), hierteenoor, verwys volgens Ferguson (1981 : 10) na:

"... the particular register used primarily to address foreigners, i.e., people who do not have full native competence (or possibly any competence at all) in one's language."

Ferguson vat die geringe verskil tussen diē twee variante (BT en FT) saam en konstateer:

1) Vergelyk in diē verband ook pp. 65 en 66.



"BT (Baby Talk) and FT (Foreianer Talk) ... are two of a family of simplified registers which are used with various kinds of addressees who, for one reason or another, lack full competence in the language" (1981 : 10).

Freed (1981 : 19) identifiseer karakteristieke eienskappe van die sogenaamde baba-/vreemdelingetaal:

"... characterized by frequent pauses, often at constituent boundaries, limited vocabulary and brevity. Repetition is a frequent discourse feature and imitations may appear ..."

Jooste (1981 : 30) sluit by Freed aan en meld verder:

"Wanneer die kenmerke van kindertaal in oënskou geneem word, kom dit duidelik aan die lig dat kindertaal 'n groot ooreenkoms toon met nie-standaard Afrikaans en waarskynlik met ander Germaanse nie-standaard vorme ook. Verskynsels soos metatesis, invoeging, weglating, ontronding, hiperkorreksie, palatalisasie, foutiewe sinskonstruksie, ensovoorts kan duidelik waargeneem word."

Die boorling wat nie van beter geweet het nie, het maar aangeneem dat dít (FT of BT) die moedertaalspreker se werklike taal is en het gepoog om dit te gebruik. Hy sou selfs in dié gebroketaal-vorm elemente van sy eie taal invoeg — nie slegs uitspraakvorme nie, maar ook grammatikale en sintaktiese vorme en natuurlik woordeskatbousels. Die gebroketaal-vorm

"... thus becomes institutionalized, with its grammatical structure crystallized at this initial stage of language-learning" (Hall 1966 : 5).

Dié teorie bied 'n baie aanneemlike verklaring vir die vraag oor die ontstaan van kontaktale, maar tog bly dié teorie in gebreke om te verduidelik waarom pidgins (en gebroke tale):



"... are not often mutually intelligible with the languages of which they are, supposedly, baby-talk versions; more important, it fails to explain why pidgins and creoles which are related to different European languages are, in many ways, syntactically more similar to each other than they are to the language from which their lexicons derive" (Todd 1974 : 29).

3.4.3.4 ONAFHANKLIKE PARALLELE ONTWIKKELING/POLIGENE-TIESE TEORIE

Ten spyte van wat Hall tevore al as ontstaansteorieë voor= gehou het, glo hy ook nog dat baie van die kontak- en kreoolse tale langs parallelle weë ontwikkel het. Met ander woorde, Hall beskou die ontstaan van 'n pidgin of 'n kreoolse taal as 'n aparte "skeppingsgebeure", wat op verskeie plekke en tye herhaal is. Elke pidgin en kreoolse taal is dus verwant aan 'n korresponderende standaardtaal waarvan dit afgewyk het (Stoltz 1982 : 12).

Die grootste beswaar teen dié poligenetiese teorie wat die onafhanklike ontstaan van pidgins as basis het, is dat daar ooreenkomste tussen kreoolse tale is wat te groot is om toevallig te wees. Todd (1974 : 32) stel die tekortkoming om 'n verklaring vir die genoemde situasie te gee soos volg:

"... Structurally as well as lexically, the Atlantic and Pacific pidgin Englishes have common features which do not occur in standard English. Secondly, although it would be folly to deny the west African contribution to the Atlantic pidgins and creoles, one must not forget that the African slaves came from widely separated areas of West Africa and to overstress the similarity of their linguistic background is to oversimplify."

Dié aspek is ook waar van die Kaapse Afrikaans, wat die Oosterlinge sowel as die slawe uit Afrika betref.



3.4.3.5 RELEKSIFIKASIE/MONOGENETIESE TEORIE

Die beswaar wat hierbo teen die onafhanklike parallelle ontwikkelingsteorie geopper is, word deur 'n ander teorie, naamlik die monogenetiese of releksifikasieteorie (die woordeskatverplasing van een taal deur 'n ander) ondersteun. Volgens hierdie teorie is alle Europees-gebaseerde kontak- en kreoolse tale van 'n 15de-eeuse Portugese pidgin afkomstig (naamlik Sabir of Lingua Franca). Laasgenoemde was 'n algemene taal van die veeltalige kruisvaarders en Middellandse See-handelaars. Van hierdie gebruik is die term geleidelik uitgebrei om enige taal wat as kommunikasiemiddel tussen mense van verskillende taalagtergronde gebruik word, in te sluit. B. Heine definieer Lingua Franca soos volg:

"... Sprachen, die gewohnheitsgemäß als Kommunikationsmittel zwischen Gruppen von Menschen verwendet werden, deren Muttersprachen verschieden sind" (1973 : 16).

Die UNESCO-definisie (1953 : 46) gee dieselfde weer:

"A language which is used habitually by people whose mother tongues are different in order to facilitate communication between them" (soos aangehaal deur Fishman 1972 : 661).

Hierdie Lingua Franca verskil, wat die woordeskat betref, van gebied tot gebied, maar dit lyk of sy struktuur staties is en toon ooreenkoms met moderne pidgins (kontak-tale) en kreoolse tale. Diegene wat dié teorie ondersteun, glo dat die Portugese die Weskus van Afrika gedurende die 15de eeu bevaar het. Hulle gebruik hul Portugese vorm van Sabir en dra dit as die eerste Europese taal op die mense van Afrika oor. Gedurende die 16de en 17de eeu het die Portugese invloed in Afrika verminder en is die dominante taal van die bepaalde gebied ter wille van woordeskatuitbreiding gebruik.

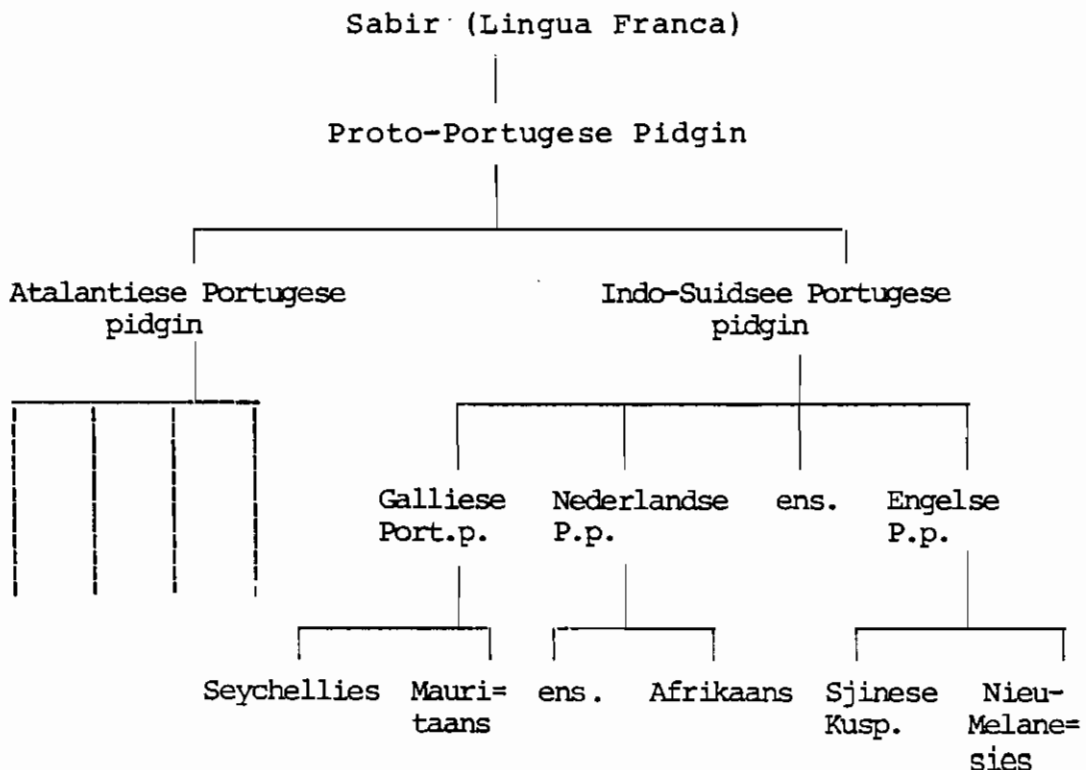


(Terloops, die Portugese was ook die eerste Europese handelaars in Indië en die Verre Ooste en kán dus die inisiators van dié tipe kontaktale wees.)

"The monogenetic theory, envisaging a Portuguese pidgin, as the originator of both Atlantic and Pacific pidgins and creoles through a process of relexification, has many attractions, most notably its comprehensiveness; but the case for this theory, as for the other considered, calls for a verdict of 'not proven'. What is clear is that pidgins, by shedding linguistic redundancies, by adopting greater syntactic regularity, by jettisoning linguistic inessentials, have very successfully eradicated the very features which would allow linguists to link them, unequivocally, with a particular language or family of languages" (Todd 1974 : 39).

Todd (1974 : 46) en Valdman (1977 : 77) se indeling van pidgins met bogenoemde teorie voor oë, sien dan veral ten opsigte van Indo-Suidsee Portugese Pidgin sō daar uit:

Diagram 4 - Ontstaan van pidgintale soos blyk uit die Monogenetiese- of Releksifikasieteorie





3.4.3.6 'N VERDERE BESKOUING: 'N SINTESE

Die oorsprong van kontaktale sal dalk eerder gevind word in 'n meer "algemene" teorie, naamlik deur die moontlikheid te bestudeer dat daar universele patrone van linguistiese gedrag in kontaktsituasies voorkom. Met ander woorde: die menslike taal word as spesie-spesifiek gedefinieer, dit wil sê die mens alleen beskik oor die vermoë om taal geneties oor te erf. As die mens dan die beginsel van kindertaal in ag neem waardeur die taal vereenvoudig word, kan kontaktsituasies tot dieselfde vergestalt: die mens sal die taal verander om 'n bepaalde linguistiese situasie te kan hanteer. Hierdie teorie is miskien die eenvoudigste, maar omvat al die ander, soos Todd dan ook konstateer:

"I have no doubt that in certain places at certain times English speakers did talk to the people they came into contact with as if they were children, and as if they would understand the full language; that sailors were not averse to sharing their nautical jargon with the people whose way of life they shared, often for months at a time; that relexification did occur and that, at the same time, a universal process of simplification was at work. The exact details of origin and development of pidgins can be guessed at but never known with absolute certainty" (1974 : 49).

3.4.4 KENMERKE

'n Pidgintaal is 'n nie-standaardvorm van 'n volwaardige taal en voldoen nie aan die norme wat sommige ondersoekers vir volwaardige tale stel nie: outonomie, stabiliteit en standaardisasie (Ferguson en De Bose 1977 : 111). Ander kenmerke val ook op, en word vervolgens kortliks bespreek:

3.4.4.1 NIE-MOEDERTAAL

Daar heers redelik algemene eensgesindheid onder linguiste ten opsigte van dié aspek. So glo Mühlhäusler (1975)



en Tonkin (1971) byvoorbeeld dat 'n kontaktaalvariant ontstaan tussen groepe wat nie oor 'n gemeenskaplike taal beskik nie en in 'n kontaktsituasie teenoor mekaar te staan kom. Hierdie kontaktaal,

"... a rule-governed system of verbal communication ... neither is nor pretends to be the native linguistic competence of any speaker or group" (Naro 1978 : 314).

"... jener Sprachen, die gewohnheitsgemäß als Kommunikationsmittel zwischen Gruppen von Menschen verwendet werden, deren Muttersprachen verschieden sind" (Heine 1973 : 16).

Hall sluit by bogenoemde aan deur te verklaar:

"To communicate with each other, two or more people use a language in a variety whose grammar and vocabulary are very much reduced in extent and which is native to neither side" (1966 : xii).

Hall verduidelik sy definisie deur 'n voorbeeld van pidgin-Italiaans voor te hou: *"Questo èssere molto bello pittura Michelangelo: This is very beautiful picture (by) Michelangelo."* As slegs een van die groepe wat betrokke is sō sou praat, terwyl die ander groep gewone Italiaans sou besig, sou die verdigte spraak *nie* 'n pidgin genoem kan word nie, maar slegs "gebroke" Italiaans (vgl. p. 42). Op Suid-Afrikaanse bodem kan die vertellings van Kaatje Kekkelbek dalk in dieselfde kader val, te wete, gebroke Afrikaans.

"For a language to be a true pidgin, two conditions must be met: its grammatical structure and its vocabulary must be sharply reduced, and also the resultant language must be native to none of those who use it" (Hall 1966 : xii).

Met hierdie definisie en verduideliking sluit Hall dan ook by Ferguson en De Bose se drieledige indeling van kontaktale aan en bevestig hy die feit dat die veronderstelling *"... native to neither side"* nie 'n voorwaarde



vir 'n kontaktaal is nie.

Southworth (1971 : 255-273) merk ook op dat pidginisering 'n skerp breuk in taaloordrag insluit en dat die skepping van 'n nuwe kode wat as kommunikasiemiddel tussen twee (of meer) groepe sprekers wat voorheen geen gemeenskaplike taal gehad het nie, veronderstel word. Ook uit Weinreich en ander se werke blyk dit dat noue kontak tussen sprekers van verskillende tale tot allerlei grammatikale versteurings by die sprekers kan lei, asook tot die uitkristallisering van nuwe tale (1953 : 69).

3.4.4.2 VEREENVOUDIGING¹⁾

Uit sommige van die reeds aangehaalde gedeeltes skemer 'n ander aspek van kontak- of versteuringstale deur, naamlik dié van vereenvoudiging.

"Whatever its precise motivation may be, however, there appears to be fairly general agreement among linguists that an essential element in the pidginization process consists in the simplification of the grammatical structure of the target language" (Hymes 1971 : 84).

Tradisioneel is 'n kontaktaal beskou as

"... being the simplification of a 'language of culture', in part by unlettered learners of that language, but with considerable assistance from its native speakers" (Bickerton 1975 : 10).

'n Meer moderne benadering voer die kontaktaal terug na:

"... simplifying, not a language but Language itself ... peeling off layers of superficial structure in order to produce something much closer to the universal base than their own native languages" (Kay en Sankoff (1974); Traugott (1976) - aangehaal deur Bickerton, 1975 : 10).

1) Vergelyk in dié verband ook: kompensasie, p. 39.



Die skema (p. 50) laat blyk dat linguïste juis ten opsigte van die aspek van vereenvoudiging geredelik 'n drieledige verdeling van kontaktaale daarstel.

3.4.4.2.1 Vereenvoudiging in die geïdealiseerde registers

'n Geïdealiseerde register verteenwoordig dan dié tipe taal waarin die moedertaalspreker die vereenvoudiging aanbring.

Van Wyk (1983 : 162) meld dat hoe swakker die aangesprokene se beheersing van die spreker se taal, hoe groter is laasgenoemde se aanpassings. As dit só swak is dat hy 'n gewone gesprek nouliks of glad nie kan volg nie, gaan die moedertaalspreker se aanpassings soms so ver dat hy sy taal op 'n drasties vereenvoudigde en afwykende manier aanbied. In Suid-Afrika word Afrikaans vandag deur baie moedertaalsprekers op 'n patroonmatige wyse vereenvoudig wanneer hulle met Swart mense praat. In die vroeë Kaapse situasie sou dieselfde plaasgevind het as tans met betrekking tot Swartafrikaans. Dié tendens het hom voorgedoen in 'n poging tot kommunikasie tussen die Nederlander en die Hottentot. Jooste (1981) sluit by Van Wyk (1983) aan as hy beweer dat die Hottentot nouliks Nederlands kon verstaan. Die Nederlander het gevolglik 'n vereenvoudigde Nederlands teenoor die Hottentot gebesig en die boorling wat nie van beter geweet het nie, het maar aangeneem dat dít die moedertaalspreker se werklike taal is en het gepoog om dit te gebruik.

Snow, Van Eeden en Muysken (1981) het in 'n projek gebaseer op "... native speakers' introspections about how they would address foreigners", bevind dat:



"every sentence produced contains some of the familiar FT (Foreigner Talk)¹⁾ characteristics — deletions, grammatical simplification lexical analysis, etc." (1981 : 81).

Hulle bevindinge het voorts daarop gedui dat indien die vreemdelinge beskou word as relatief hoog in aansien, intelligent of sosiaal gelyk aan die moedertaalsprekers hulle nie aangespreek word met die uiterste FT-karakteristieke nie; laasgenoemde is gereserveer vir laerstatusvreemdelinge. (Vergelyk in dié verband Van Wyk 1983.)

3.4.4.2.2 Vereenvoudiging in die gebroke tale

Teenoor die kontaktaalvariant, geïdealiseerde registers, waarin die moedertaalspreker die vereenvoudiging aanbring, staan gebroke tale — hier lê die vereenvoudigingstendens in die andertalige se taalweergawe.²⁾ Hiérdie vereenvoudiging was in der waarheid 'n voortsetting van die moedertaalspreker se aanvanklike pogings tot kommunikasie met vreemdelinge. Hall (1966) maak melding van die feit dat orals waar die Wes-Europeër hom bevind het, hy dieselfde linguistiese gedrag teenoor die inboorlinge van die bepaalde gebiede gehandhaaf het. Die Europeër was gewoonlik té seker van die superioriteit van sy eie kultuur om enigsins belang te stel in "minderwaardige" tale; so doende móés die boorling sy bes doen om homself aan die nuweling verstaanbaar te maak deur woorde van eersgenoemde se taal in sy eie op te neem.

1) Freed (1981 : 19) en Ferguson (1981 : 10) meld dat "Baby Talk" en "Foreigner Talk" feitlik identies is: *"... two of a family of simplified registers ... Both are characterized by frequent pauses ... limited vocabulary and brevity. Repetition ... and imitations may appear in either of their corpora ..."* — Vergelyk in dié verband ook p. 57 (3.4.3.3).

2) Vergelyk Klopper (1981) vir voorbeelde by Sotho-sprekers.



Hierdie aspek word onderskryf deur die Kaapse taalsituasie. Talle reisbeskrywings onder andere dié van Van Rhee de, die botaniste Sparrman en Thunberg, die Fransman F. le Vaillant, die Engelsman G. Thompson, W.B. Paravicini di Capelli en sovoorts. (Raidt 1971 : 103-104) maak van gegewens melding wat hieronder tuisgebring kan word. Ook in justisiële attestasies en kriminele prosesstukke wat bewaar gebly het, word die soort verbasterde Nederlands wat deur slawe, Hottentotte en "ander heidense volkstamme" gepraat is, vermeld (Raidt 1971 : 152).

Verstaanbaar is die feit dat die boorling se eerste probeerslae om Portugees, Spaans, Frans, Engels of Nederlands te praat, maar power was. In hierdie stadium het die Europeërs geglo dat die boorling se powere pogings om sy (Europese) taal te praat nie aan onvoldoende oefening en ander faktore nie, maar aan geestelike minderwaardigheid toegeskryf moet word. Dit is juis dié stigma wat maklik aan nie-standaardtale toegevoeg word. Die Europeër het dus tot die gevolgtrekking gekom dat dit nodeloos was om "goeie taal" met die boorling te praat en het hom volgens die model van die boorling se onvoldoende taalbeheersing geantwoord. Selfs vorme van babataal/vreemdelingetaal is bygevoeg (Todd 1974 : 29; Bloomfield 1933 : 472; Valdman 1977 : 105). Die boorling wat nie van beter geweet het nie, het maar aangeneem dat dít die blanke se werklike taal is en het gepoog om hierdie (vereenvoudigde) vorm te gebruik. Hy sou selfs in hierdie onvolmaakte weergawe vorme van sy eie taal invoeg. Dié gebroketaal-
VORM

"... thus becomes institutionalized, with its grammatical structure crystallized at this initial stage of language-learning" (Hall 1966 : 5).



3.4.4.2.3 Vereenvoudiging in die pidgintaal

Die gelyktydige vereenvoudiging of reduksie van geïdealiseerde registers en gebroke tale word in die pidginvariant vergestalt. Oor die algemeen vind dié vereenvoudiging/reduksie plaas in die rigting van dié eienskappe wat algemeen is in die tale van diegene wat die pidgin gebruik

"... for mutual ease in use and comprehensibility, thus arriving at a kind of greatest common denominator" (Hall 1966 : 25).

Todd (1974 : 10) sê verder dat die Europese taal sō beïnvloed word deur die ander taal dat die grammatika van die pidgin wat ontstaan, nie net 'n vereenvoudigde weergawe van die Europese taal of van die ander taal is nie,

"... it is not even a common denominator grammar of the contact languages. Rather, the grammars of creoles and extended pidgins are a restructuring of the grammars that interacted — A grapefruit has much in common with both oranges and lemons but its taste is uniquely its own."

3.4.4.2.4 Samevatting: vereenvoudiging en kompensasie

In terme van die standaardvorm van 'n taal word die vorme wat daarvan afwyk, in die reël gesien as behorende tot 'n vereenvoudigde vorm (Van Rensburg 1983 : 15). Soos reeds vroeër vermeld (pp.38 e.v.) is nie alle afwykings vereenvoudigde vorme nie — daar is in der waarheid ook afwykings wat binne die kader van die sogenaamde kompensasieprosesse val.

Oor die algemeen hou die sogenaamde vereenvoudigingsprosesse van die betrokke kontaktale vir heelwat linguïste in dat:

- (a) daar 'n vermindering in die getal grammatikale kategorieë is wat gebruik word, byvoorbeeld ten opsigte



van meervoude: "bees", "skaap". Dit is egter duidelik dat hier nie net sprake van vereenvoudiging is nie, want daar kan in sinne waarin die genoemde woorde voorkom, dalk gekompenseer word met woorde soos: "trop", "tien", "baie", ensovoorts;

- (b) die aantal voornaamwoorde aansienlik verminder word. Voornaamwoorde word in analitiese tale in die plek van naamvalle gebruik. In 'n taal met 'n vaste woordvolgorde (byvoorbeeld Afrikaans) is naamvalle nie nodig nie en vind daar reeds kompensasië plaas die oomblik as 'n voornaamwoord gebruik word (Latyn: *pupa puellae* x die meisie *se* pop);
- (c) 'n reduksie van die woordeskat plaasvind, maar dat die aantal betekenismoonlikhede wat 'n woord kan hê, vergroot word, byvoorbeeld "grass" (Eng.) > gebruik vir enige lemvormige voorwerp: "hare"=gras van die kop; "baard"=gras van die gesig (Hall 1966 : 91);
- (d) van die selfstandige naamwoorde en voornaamwoorde by genustoepassing verminder of geëlimineer word, byvoorbeeld die bal van die meisie x die meisie se bal;
- (e) daar geen ooreenstemmende ooreenkoms tussen onderwerp en predikaat is nie. Die werkwoordvorm is byvoorbeeld onveranderlik en daarom word tydsaanduiding uit die konteks afgelei of van 'n stel vry morfeme wat die werkwoord voorafgaan, verkry. Dit is weer eens nie suiwer vereenvoudiging nie, want daar is sprake van kompensasië by die tydsaanduiding;
- (f) die fonemiese sisteem vereenvoudig;
- (g) morfologiese ingewikkeldhede verdwyn en multifunksionaliteit¹⁾ 'n rol speel. Hieroor meld Voorhoeve:

1) Vergelyk in dié verband ook: Kempen, W. 1969. *Samestelling, afleiding en woordsoortlike meerfunksionaliteit in Afrikaans*. Nasou, Kaapstad.



"... multifunctionality seems to be more frequent and regular in pidgins and creoles than in the model language (*the ability of a single word to function [without any morphological change] as two or more of noun, verb, adjective, adverb and preposition) (In Sebba 1981 : 162).*

Vir Mühlhäusler (1975) en Whinnom (1971 : 106) bestaan die genoemde vereenvoudigingsproses onder andere uit die kriteria verarming ("impoverishment") en onverstaanbaarheid ("unintelligibility"). Onder eersgenoemde word 'n werklike verlies van 'n bepaalde deel van die taal verstaan. Die mees algemene plek waar verarming voorkom, is in die leksikon. Daar sal letterlik duisende konsepte wees wat nie in die eerste fases van pidginisering uitgedruk kan word nie. Laasgenoemde word veroorsaak deur veral twee faktore, naamlik 'n verskuiwing van die betekenis van leksikale items en 'n herkonstruksie van die grammatika.

3.4.4.3 PORTUGESE WOORDE

Die meeste kontaktale (en hier word dan spesifiek die pidgintaal bedoel) maak volgens Todd (1974 : 10) van etlike Portugese woorde gebruik. Hierdie element wissel vanaf 'n paar persent in die meeste gevalle tot soveel as 30% (in Saramaccan). Ook in die Afrikaanse milieu was Portugees (of gebroke Portugees) in sy Wes- en Oos-Afrikaanse, maar ook Oosterse skakering 'n taal wat direk of indirek 'n invloed op die ontwikkeling van Hollands kon gehad het (Scholtz 1980 : 38). (Dié aspek word in meer besonderhede in die volgende hoofstuk behandel.)

3.4.4.4 WERKWOORDREEKSSTRUKTURE

Hierdie strukture kom volgens linguïste meer dikwels in pidgin en kreools voor as in nie-gepidginiseerde tale:

"Such structures are considered useful indications of whether a language has been pidginized and their existence in Afrikaans lends weight to



the theory that Afrikaans is a creolized Dutch" (Cameroon pidgin: "that chief he woman he go start begin teach he"; Afrikaans: die kinders sit speel ("... are sitting and playing") (Todd 1974 : 19 en 89). Vergelyk Rademeyer (1938) vir skakelwerkwoordkonstruksies in Griekwa-Afrikaans, byvoorbeeld sit, kyk, lê slaap, ensovoorts.

3.4.4.5 REDUPLIKASIE

Reduplikasie (en in der waarheid ook die meeste ander pidginmerke) word dikwels te veel beklemtoon as dat dit 'n eienskap van pidgin en kreoolse tale sou wees. Die meeste tale, indien nie almal nie, gebruik reduplikasie vir beklemtoning. 'n Pidgin en kreoolse taal verskil van die Europese taal ten opsigte van reduplikasie in graad eerder as dat dit 'n hele nuwe konsep van versterking van betekenis daarstel. In pidgins word dié aspek dikwels gebruik as 'n metode van woordeskatuitbreiding, byvoorbeeld

Pitcairnese: "ile" > "hilly" (Eng.)
"ileile" > "choppy sea" (Eng.).

Reduplikasie dien voorts in alle pidgins en kreoolse tale om tussen woorde waarvan die uitspraak ooreenkom, te onderskei, byvoorbeeld:

Krio: "sun" en "sand" - uitgespreek "san"
dus: san = "sun" (Eng.); sansan = "sand" (Eng.)
was = "wash" (Eng.); waswas = "wasp" (Eng.)
(Todd 1974 : 19).

Mark Sebba voeg hieraan toe:

"Reduplication has been something of a favourite among Creolists, and some have gone so far as to consider it a salient feature of Creolization" (1981 : 103).

Thompson (1961 : 111), soos deur Sebba aangehaal, meld ook die voorkoms van reduplikasie, maar hy rig terselfdertyd die waarskuwing dat dié aspek te veel aandag mag



kry,

"... because ... not everybody who says 'si, si, senor', or 'oh, la, la' is a Creole speaker. Iteration is common to many languages and the part it plays in the formation of pidgins could, alone, explain its vigorous presence in the Creoles."

Ten slotte: daar moet voortdurend in gedagte gehou word dat geen enkele verskynsel in isolasie deurslaggewend kan wees in die bepaling van 'n pidgintaal nie.

3.4.4.6 KULTURELE VERSKILLE TUSSEN GROEPE

Hoe meer kulturele verskille tussen groepe bestaan, hoe minder gemeenskaplike situasies word gedeel en raak die onderwerpe van algemene belang baie minder. As sprekers van verskillende tale byvoorbeeld tot dieselfde algemene kultuur (byvoorbeeld Christelik-Europees) behoort, is die ontwikkeling van 'n stabiele pidgin uit hul kontak, redelik skraal. Hulle mag egter 'n lingua franca gebruik. 'n Pidgin ontstaan gewoonlik:

"... in situations where the cultural differences are considerable" (Mühlhäusler 1975 : 35),

met ander woorde, in 'n situasie van standaardtaal versus nie-standaardtaal.

3.4.4.7 PRESTIGE VAN DIE DOELWITTAAL

In samehang met kulturele verskille staan die aspek van die prestige van die doelwittaal. Enige gebroke taal (in Ferguson en De Bose se terme en soos uiteengesit in hierdie studie) moet 'n doelwittaal voorhou. Indien hierdie doelwittaal nie 'n bepaalde prestigewaarde het nie, sal hy nie nagevolg word nie. In baie gevalle is die Europese taal 'n prestigetaal en dié neiging het sterker geword met die ontwikkeling van die moderne



tegnologie en kommunikasie. As die Europese taal bemeester kon word, het dit baie voordele ingehou — kulturele besit, geskrewe materiaal, ensovoorts. Laasgenoemde motiewe het eers onlangs belangrik geword, aangesien daar vroeër 'n beleid ten opsigte van die minderwaardigheid van nie-Europese tale was en almal wat nie tot die Europese klas behoort het nie, uitgeskakel het.

3.4.4.8 GESLAG VAN DIE SPREKERS BETROKKE

Daar is min navorsing oor dié onderwerp, maar dit is tog 'n aspek van belang vir taalkontaksituasies. 'n Pidgin wat slegs deur mans gepraat word, sal moeilik tot 'n kreoolse taal ontwikkel, aangesien dit gewoonlik die vrou is wat die taal aan die kind oordra. Hierteenoor is die vroue se pidgin heel dikwels 'n gepidginiseerde vorm van die mans se pidgin — dít bring bykomende vereenvoudiging mee. Dit is dikwels die geval dat die vroue glad nie òf baie swak die mans se pidgin kan besig. Dit kan moontlik toegeskryf word aan die feit dat hulle nie in dieselfde kontaksituasies kom nie òf omdat vroue dikwels die eksponente van kulturele en taalkonserwatisme blyk te wees en dusdoende sal hul taal dit ook laat blyk.

3.4.4.9 RASSEVERHOUDINGS

"In general it can be said that in most European based pidgins and creoles racial prejudice and inequality was one of the major causes for pidgins to come into being, be perpetuated and be creolized. But one gets pidgins and creoles in other areas where no racial tension exists or existed and racial prejudices are certainly not a sine qua non" (Mühlhäusler 1975 : 26).

3.4.4.10 GROEPSOLIDARITEIT

Hierdie aspek is veral by kreolisering van belang: die sprekers van verskillende tale gee hul eie taal prys ten gunste van 'n nuwe algemene taal wat dan eindelik die taal



van die kinders word:

"Whereas in pidgins one has much less solidarity with other speakers of pidgins and remains rooted in one's own culture; creoles are the languages of a group which share culture and country" (Mühlhäusler 1975 : 44).

3.4.4.11 FONOLOGIE

In die fonologie van enige gegewe taal word normaalweg tussen die fonemiese en fonetiese patrone onderskei: eersgenoemde is die patroon van besondere klankkontraste, terwyl laasgenoemde die werklike klanke is soos dit deur die sprekers van die bepaalde taal uitgespreek word. As ons van fone na foneme beweeg, word daar gepraat van een/meer klanke wat veronderstel word onder 'n gegewe foneem of wat allofone van daardie foneem is. As daar in die teenoorgestelde rigting beweeg word, word gesê dat 'n foneem deur 'n bepaalde klank gerealiseer word of dat daardie klank die realisasie van die foneem onder sekere omstandighede kan wees (Hall 1966 : 26).

Die fonemiese sisteem van kontaktaal kan oor die algemeen gereduseer word tot die aantal kontraste wat hul bewerkstellig (Hall 1966 : 27). Sover bekend, beskik alle tale oor twee verskillende soorte foneme: vokale en konsonante. Elke bestudeerde kontaktaal (en veral dan 'n pidgintaal) het die onderskeid tussen vokaal- en konsonantfoneme getoon. Die vokaalfoneme van kontaktaal word normaalweg saamgetrek na die kardinale vokale van die vokaalkaart. Dit is relatief skaars om 'n kontaktaal met ander tipe vokale as die geronde voorvokale te vind. Laasgenoemde word gewoonlik op een van twee wyses vereenvoudig: ðf die lipronding verdwyn, terwyl die vorming steeds voor in die mond is: /y/+/i/;/oe/+/e/; ðf die artikulasie voor in die mond verander na artikulasie agter in die mond. Sodoende sal /y/ deur /u/ en /oe/ deur /o/ vervang word (Hall 1966 : 27-28).



Die redusering in die fonemiese sisteem word ook opvallend as die vroeë Maleierafrikaans aan die Kaap bestudeer word. *Die uiteensetting van die godsdienst deur Abu Bakr,*¹⁾ (Van Selms, A. 1979) is een van die omvangrykste Arabies-Afrikaanse tekste. Die *Bayaan* is 'n gevokaliseerde teks met 'n gevokaliseerde Afrikaanse vertaling en verklaring. Die taal van die *Bayaan* gee 'n beeld van die Slamse dialek van meer as 'n eeu gelede en die *Bayaan* laat voorts blyk wat die taalgebruik binne 'n bepaalde gebruiksfere was, naamlik die Islam, wat heeltemal buite die gebruiksfere van ander vroeë Afrikaanse tekste lê. Dit is ook nie deur die Nederlandse normaliserende ortografie beïnvloed nie. Ponelis (1981 : 74) merk ten opsigte hiervan op:

"'n Mens kan nie anders as om die taal van die Bayaan ud-diyn as gebroke te bestempel nie, waar onder gebroke taal verstaan word taalgebruik wat in hoë mate die uitwerking toon van 'n taalkontaksituasie, sowel indirek (versteuring) as direk (vreemde invloed)."

Hierdie opmerking wat as't ware die stempel van kontaktaal op dié vroeë Maleierafrikaans plaas, word verder verstewig deur na die verskynsels van verlaging, verhoging, verlenging, ontronding, frikatiefvorming, r-verlies ensovoorts te kyk wat in die *Bayaan* aangetref word: "tapait" - tapyt; "ghasie" - gesê; "rient" - reent; "koop" - koop; "pierie" - pure; "pent" - punt; "haals" - hals; "saawel" - sabel; "paatai" - party; ensovoorts (Ponelis 1981 : 77).

Hall het verder bevind dat:

"... if a given phonemic feature is common to both sides in the formation of a pidgin, it can be preserved even if it is not an essential feature of the most widespread contrasts in human language" (Hall 1966 : 29).

1) Abu Bakr, uit Koerdistan, tree vanaf 1862 as godsdienstleraar in die Moslemgemeenskap in die Kaap op, leer aldaar die 'Kaaps-Hollandse' taal en skrywe verskillende godsdienstboeke in hierdie taalvorm.



Sō is byvoorbeeld bevind (*op. cit.*: 29) dat nasalering nie normaalweg in Nieu-Melanesies of in die meeste ander pidgin-tale (of kreoolse tale), wat op Engels gebaseer is, voorkom nie. Pidgins en kreoolse tale wat op Frans gebaseer is, veral dié waarvan die substraattaal 'n taal van Afrika was, bevat wel weer genasaleerde vorme. In baie Afrika-tale is nasalering 'n algemene verskynsel — sodanig dat dit nie net vokaalfoneme en sy nabygeleë konsonantfoneem betrek nie, maar ook uitbrei vanaf byvoorbeeld nasale na die vokale in die volgende sillabe. Dieselfde geskied in die konsonantsisteem. Fonemiese verskille wat nie 'n algemene verskynsel in beide kontaktale in die vorming van 'n pidgin is nie, raak verlore. Die Engelse dentale frikatiewe /θ/ en /ð/ — skaars klanksoorte in wêreldtale — word deur /t/ en /d/ vervang (Hall 1966 : 30). Ook /f/ en /v/ is op grond van dieselfde rede in die aanvanklike vormingsfases deur /p/ en /b/ vervang: "finger" > /piŋgə(r)/ (Nieu-Melanesies); "very" > /bɛli/ (Sjinese Pidgin-Engels). Vandag kry ons egter die gebruik van bo genoemde klanke in bepaalde pidgins, maar hulle word net in sekere woorde gebruik — en is dus gedeeltelik geleksikaliseer. Dikwels blyk konsonantkombinasies 'n onbekende faktor in 'n bepaalde taal te wees. Die kombinasie word dan vereenvoudig deur ðf die weglating van een of meer van die konsonante: Haïtiese Kreools /zot/ - "you" (mv.) < Frans: "vous autres". Vokaalinvoging is ook algemeen: Marshallese: "inik" < Engels "ink"; Trukese: "Sepetember" < Engels "September"; vroeë Maleierafrikaans: "bajaang" - baie, "daaraagh" - dra; "ghuloef" - glo, ensovoorts. (Vir laasgenoemde voorbeelde vergelyk Ponelis 1981 : 77.)

Kombinasies met s + konsonant of konsonant + s lewer heelwat probleme op. Soms word 'n vokaal ingevoeg, byvoorbeeld $[s^i'pi\bar{a}]$ = "spear", of die -s- word weggelaat: /kwiiz/ = "squeeze" of /kaj/ = "sky" (Hall 1966 : 32).



Hall (1966 : 32-33) meld dat dit onvermydelik is dat daar as gevolg van die verskillende soorte alternasies wat in die verskillende pidgins bestaan, 'n tipe oorkorreksie kan plaasvind. Dit vind byvoorbeeld in woorde met 'n aanvangs -/h/ plaas. Soms word hy nie uitgespreek nie (uus/huus) maar nou voeg sprekers by sodanige woorde, asook by andere waar geen /h/ voorkom nie, ook 'n /h/ in, byvoorbeeld /hai/ = "eye"; /haešis/ = "ashes". Hierdie vorme wat verskil van die standaardtaal (soos byvoorbeeld Vlaams as 'n vorm van Kusnederlands), as gevolg van hul vereenvoudiging of oorkorreksie, word dikwels nuttig gebruik deur sendelinge en ander wat in verleentheid gestel word deur betekenis wat ontoelaatbaar in die standaardtaal sou wees, byvoorbeeld Engels: "arse" = "hind quarters/buttocks" het /a(r)s/ in Melanesiese Pidgin geword en die gebruikers daarvan het geen beswaar daarteen, soos byvoorbeeld die Engelssprekende, gehad nie. Vergelyk ook die voorkoms van hierdie verskynsel in Afrikaans (Nienaber, G.S. 1949 : 89).

Sover vasgestel kan word deur studies weerspieël die intonasie- en klempatrone van pidgin (en kreoolse tale) dié van die taal van oorsprong. So byvoorbeeld sal Haïtiese en ander Fransgebaseerde kreoolse tale (1949 : 34) die klem op die laaste deel van die woord gebruik soos die geval met Frans is; ook op dié wyse verskil Afrikaans van Nederlands — 'n aanduiding daarvan dat Afrikaans nié uit AB-Nederlands ontwikkel het nie. 'n Spesifieke probleem gekoppel aan pidgins (en kreoolse tale) waarin Afrikatale 'n rol by vorming gespeel het, is die faktore van toonhoogte by individuele sillabes. (Vergelyk Kahr (1976) se kompensasiemerk.) Laasgenoemde is veral in bepaalde tale net so belangrik soos vokale en konsonante in die bepaling van betekenis. Aanvanklik is gemeen dat tonemiese trekke nie in pidgins (kreoolse tale) oorgedra is nie, maar na studies oor die Saramaccá-Bosnegers se taal moet dié stelling in heroeweging geneem word, aangesien tonemiese trekke in



laasgenoemde gevind is (Hall 1966 : 35).

Tot dusver in die bespreking van die fonologiese patrone van pidgins (en kreoolse tale) is veral klem gelê op die rol van die Europese en die boorlingtale in die vorming daarvan. In die fonetiese realisasie van fonemiese patrone egter, word die balans sterk oorgedra op die substraattaal(e). Dit is verstaanbaar:

"... a pidgin has, by definition, no native speakers whose pronunciation might act as a guide or norm for those who learn it, and hence all who use it will pronounce it with whatever articulatory habits, or 'accent', they have in their native speech" (Hall 1966 : 37).

In die normale proses van taalaanleer word 'n vreemde aksent tot 'n mindere of meerdere mate geëlimineer na mate die aanleerder meer vertrouwd raak met die nuwe taal, maar in die gebruik van 'n pidgintaal is dié neiging afwesig:

"Hence the accent of a substratum language can remain in a pidgin and then, when the pidgin is creolized, be transmitted to later generations who learn it as their mother tongue" (Hall 1966 : 37).

Normaalweg beïnvloed die substraattaalinvloede gewoonlik net die "aksent", oftewel die

"... nonsignificant aspects of the way the pidgin ... is spoken (Hall 1966.: 37).

3.4.4.12 MORFOLOGIE

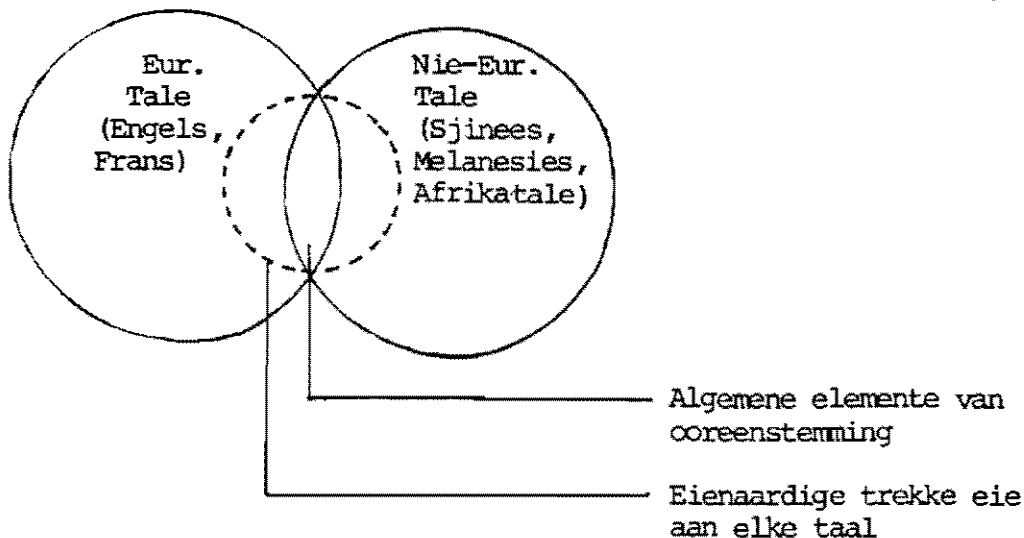
Aanvanklik is gemeen dat die "grammatika" van 'n taal slegs die morfologie behels. Latyn se morfologie is dikwels as norm gebruik waaraan ander tale se morfologie getoets is. Vanaf die 16de eeu is daar algemeen aanvaar dat, indien 'n taal nie bepaalde Latynse morfologiese patrone vertoon nie, so 'n taal geen grammatika het nie. Sodoende het dit algemeen geword om pidgin (en kreoolse

tale) as "sonder grammatika" te verklaar (Hall 1966 : 49). Afrikaans is ook dikwels daarvan beskuldig dat hy geen grammatika het nie. 'n Wyer siening van grammatika wat nie slegs morfologie behels nie, vereis egter dat dit ook die sintaksis betrek. Nie alleen die variasies in die linguistiese vorme nie, maar ook die volgorde van en die tipe kombinasies waarin die vorme verskyn (dit wil sê die sintaksis) is ook deel van die grammatika.

"... the reanalysis by adult speakers with a different linguistic background of the grammatical structures of the target language ... may to some extent be characterized as a process of simplification leading to a reduction of the grammatical complexity of the target language, especially in the area of inflectional morphology" (Weinreich 1968 : 257).

So gesien, kan geargumenteer word dat die bron van heelwat van die grammatika en ook van die woordeskat van 'n pidgintaal te vinde is in daardie trekke wat die twee "voorvaderlike" tale gemeen het. Diagrammaties sal dit sô lyk:

Diagram 5 - Gemeenskaplike elemente wat as bron dien vir die grammatika en woordeskat van pidgintale

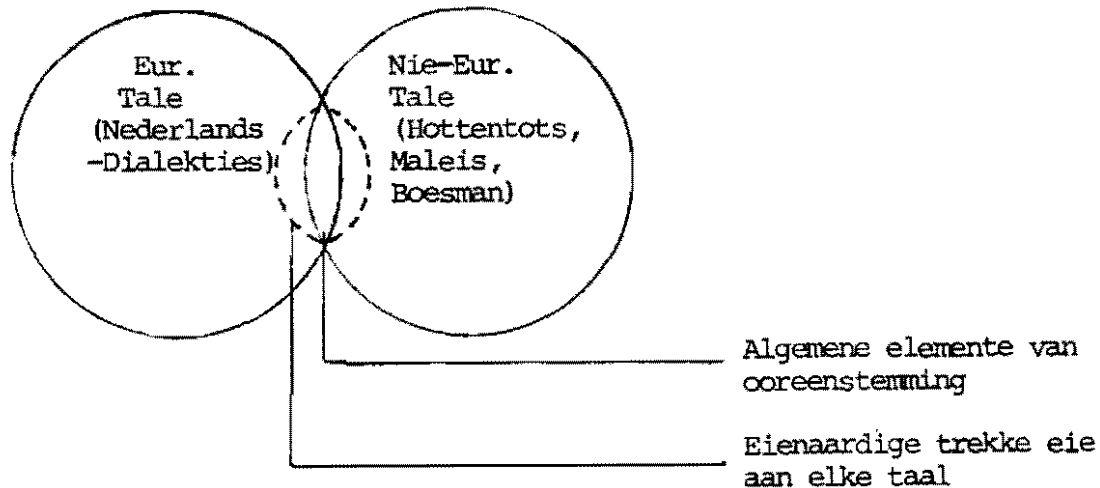


(Hall 1966 : 61).



Toegepas op die Kaapse situasie kan die diagram s6 voor-
gestel word:

Diagram 6 - Gemeenskaplike elemente wat as bron dien vir
die grammatika en woordeskat van pidgintale
(Kaapse situasie)



"By and large, as contrasted with the 'major' languages of Western Europe, pidgins and creoles have relatively little morphological variations in their structure; and many grammatical concepts that, in our familiar languages are expressed by morphological features, find their expression in syntactical combinations. This absence of morphological complications is one of the main reasons why those who do not like pidgins and creoles cry 'No grammar!' and call them 'formless' and say that they obey only 'Rafferty's rules of grammar'" (Hall 1966 : 66).

"There is no correlation between type of linguistic structure and level of cultural development. In the range of possibilities of morphological variation, the simplified inflectional and derivational structures of pidgins and creoles are on that end of the spectrum that tends towards simplification, but are far from having gone to the extreme of 'abolishing' all morphology" (Hall 1966 : 67).

Dit is opvallend dat die morfologiese eienskappe van dié soort pidgin- en kreoolse tale nie net 'n onderlinge ooreenkoms toon nie, maar ook met Nederlandse nie-standaard-vorme ooreenkom.



3.4.4.13 WOORDESKAT EN IDIOOM

Die gemiddelde persoon is meer geïnteresseerd in die woordeskat van 'n taal as in die strukturele patrone (morfologie, fonologie en sintaksis). In die eerste kontak met 'n pidgintaal, val dit die waarnemers op dat daar so 'n verskeidenheid woorde uit verskillende bronne afkomstig is. Op grond hiervan word 'n pidgin dikwels gekarakteriseer as 'n "mongrel jargon" of 'n "weird mixture of tongues" (Hall 1966 : 89). Pidgintale het, as deel van hul essensiële aard, beslis 'n gereduseerde woordeskat. Máár, alhoewel die aantal woorde min mag wees, is die betekenismoontlikhede wat hulle kan dra, geweldig wyd: elke woord beskik oor 'n deeglik omskrewe betekenis; deur nou sodanige woorde in frases te kombineer wat weer oor hul eie betekenismoontlikhede beskik, kan 'n persoon enigiets sê in die kulturele konteks en situasie waarin die taal gebruik word. Indien dit nog onvoldoende blyk te wees, word die raad van die Florentynse taalfilosoof G.B. Gelli ("Capricci di Gusto bottaio; whimsical thoughts of Giusto the cobbler") aanbeveel:

"All languages are fit to express the concepts of those who use them; and if they should chance not to be the (those who use them) make them so" (Hall 1966 : 89).

Miskien is 'n pidgin dalk nie in dié sin 'n "egte taal"¹⁾ nie. Dit is dalk eerder 'n baie handige gebruiksmiddel en dan veral in handelsituasies.

Daar word in pidgintale gevind dat baie van die woorde van Europese oorsprong hul oorspronklike betekenis behou (byvoorbeeld Sjinese Pidgin-Engels: /tɔki/ = "talk"; "say". Sranan: /djɔmpo/ = "jump", ensovoorts). Máár, dikwels egter, vertoon pidgintale (en kreoolse tale) uitbreidings op 'n betekenisvlak wat met die eerste oogopslag vreemd

1) Vergelyk Ferguson en De Bose (1977) vir kenmerke van 'n taal.



mag voorkom, maar noukeurig bekyk, tog baie logies is. Vergelyk byvoorbeeld "grass" (=Engels) wat ook gebruik word vir byvoorbeeld enige lemvormige voorwerp: hare = gras van die kop; baard = gras van die gesig, ensovoorts (Hall 1966 : 91). Die belangrikste proses wat by so= danige betekenisuitbreiding betrokke is, verloop ongeveer soos volg: Die boorling hoor 'n bepaalde woord wat sekere konnotasies vir die Europeër het. Hy sien dan primêr in die situasie 'n bepaalde verband wat vir die Europeër sekondêr sou wees. Vergelyk byvoorbeeld die Nieu-Melanesiese /wajrləs/ = Engelse "wireless". Aangesien die boorling dié woord koppel aan die oordra van spraak sonder enige sigbare faktore, gebruik hy nou dié woord in situasies soos skinder, laster, kwaadsprek, enso= voorts wat "geheime" behels. Selfs 'n persoon wat as tussenganger optree (en dan veral geheime van een na 'n ander moet oordra), sal as 'n /wajrləs/ bekend staan. (Hall 1966 : 91).

Die persentasie woorde wat van ander tale behalwe die oorsprongtaal afkomstig is, verskil van een pidgin (of kreoolse taal) na die volgende. Hall het vasgestel dat die hoogste persentasie wat hy al teëgekom het, die + 20% in Nieu-Melanesies is. In ander pidgin- en kreoolse tale is die persentasie heelwat minder (Hall 1966 : 99).

Alhoewel woordeskattoorname¹⁾ by gebroke tale en geïdeali= seerde registers nooit heeltemal afwesig is nie, kan dit in mindere of meerdere mate, afhangende van die om= standighede, voorkom. So, byvoorbeeld, kan daar leen= woorde afkomstig van die superstratum van die offisiële taal wat dominant in die gebied waarin die pidgin (of

1) Sommige linguïste definieer dit as ontlenuing of leenwoorde: Dit pas by die Ferguson en De Bose= patroon vir pidgins. Dis beide 'n register en 'n gebroke taal. 'n Gebroke taal het 'n ander taal as doelwit — vandaar die leenwoorde.



kreoolse taal) gepraat word, wees. Vergelyk Melanesiese Pidgin van 1880 - 1914: laasgenoemde taal het verskeie Duitse woorde geleen gedurende die tydperk toe Nieu-Guineë onder Duitse heerskappy was.

"Even though a language may have a high percentage of its vocabulary derived from foreign sources ... it is nevertheless not changed thereby in its fundamental genetic affiliation. English is still a Germanic language, despite all its loan-words. Chamorro, the language of Guam and the Marianas, derives perhaps 90 to 95 per cent of its vocabulary from Spanish; yet it is basically a Malayo-Polynesian language" (Hall 1966 : 99).

Die woordeskat in bepaalde pidgintale aangetref, het sover dit vasgestel kan word, deur normale prosesse die taal binnegekom. By geleentheid was daar wel doelbewuste pogings om bepaalde woorde aan die taal voor te hou (veral met betrekking tot Rooms-Katolieke sendingwerk). Soms was hierdie nuwe woordoordrag geslaagd (soos dit onder andere uit soortgelyke pogings met betrekking tot die vernederlandsing van Afrikaans blyk) en soms nie — juis as gevolg van die feit dat die sprekers van 'n bepaalde taal die nuwe woord gebruik het in ooreenstemming met sý bepaalde gedragspatrone en lewensuitkyk.

3.4.4.14 ORTOGRAFIE

Tot dusver is kontaktale (en kreoolse tale) as sodanig bespreek, sonder om die geskrewe vorm in ag te neem. Ons kultuur lê soveel klem op die geskrewe vorm dat die feite van die spreektaal dikwels uit die oog verloor word en daarom vra sovele mense vrae soos: Word hierdie tale geskryf? Bestaan daar 'n ortografie vir sulke tale? Word daar werk van literêre aard daarin gelewer? ensovoorts. Hierdie vrae kan onmiddellik beantwoord word deur 'n positiewe "Ja". Daar kan selfs — as daar nie 'n ortografie bestaan nie — een ontwikkel word wat die feite van die taal sal weergee. Dieselfde kan met



die letterkunde gebeur: letterkunde kan bestaan sonder dat dit skriftelik neergepen word òf 'n letterkunde kan soos in enige taal ontwikkel word. Maar, as gevolg van historiese gebeure met betrekking tot nie-linguistiese faktore, is die situasie 'n bietjie anders.

Soos feitlik alle tale het kontaktale (en kreoolse tale) in gebruik gekom sonder ortografieë.¹⁾ Kontaktale is ontwikkel om aan elementêre vereistes te voldoen en het in redelik ontspanne omstandighede ontwikkel; daarom het hulle aanvanklik as mondelinge kommunikasiemedie diens gedoen. (Dieselfde het met kreoolse tale gebeur: dit het ontstaan in die laagste klasse — wat feitlik deurgaans ongeletterd was.) In dié opsig kom kontaktale (en die kreoolse vorm daarvan) ooreen met die meerderheid van menslike tale waarvoor daar maar redelik onlangs ortografieë en spellingsisteme ontwikkel is (vergelyk die Boesmantaal in Suid-Afrika). 'n Voorgeskrewe skryfvorm is 'n hoër funksie van taal, en kom net by tale voor wat 'n bepaalde kultuurfunksie het.

Histories gesien, was die eerste persone wat 'n behoefte gehad het om kontak- (en kreoolse) tale neer te skryf, die 19de- en 20ste-eeuse reisigers, skrywers, ensovoorts en diegene afkomstig van die Europese taalgemeenskappe op wie se tale moderne kontaktale en veral pidgin (en kreools) gebaseer is. Sodanige skrywers het kontaktale maar net gebruik om kleur aan hul beskrywing of geloofwaardigheid aan hul uitgebeelde tonele, ensovoorts te bied. Die skrywers en publiek het maar bloot na kontaktale (en kreoolse tale) gekyk as "korrupsies" van die "kultuurtaal" wat as invoer gedien het. Daarom het hierdie eerste weergawes bloot die Wes-Europese taal met hier en daar 'n "afwyking" in uitspraak/grammatika weergegee.

1) Van Dyk (1982 : 68) verklaar dat die ortografie remmend inwerk omdat dit die moedertaalspreker daarvan weerhou om die doelwittaal vlot te beheers.



3.5 VAN PIDGIN TOT KREOLSE TAAL

"Under special conditions, a mixed language may become more than a mere means of communication between traders, sailors, etc. and may be adopted as the normal mode of speech when persons originally using mutually unintelligible languages remain, unlike traders and sailors, in permanent contact with each other. In such cases the languages are termed creolised ... and, in great measure ... the Afrikaans of South Africa, (is) a mixture of African vocabulary with an extremely simplified Dutch grammar" (Gray 1939 : 37).

In hoofstuk 4 word die aspek Afrikaans, pidginisering en kreolisering volledig bespreek. Nōū is die doel egter net om die aspek kreoolse taal te belig.

Die term "kreools" kom heel waarskynlik van die benaming vir die taal van die slawe van Frans Wes-Indië en Louisiana, naamlik "créole". Dié term is die Franse woord vir die Engelse "indigenous" of die Spaanse "criollo" wat "inheems" beteken.

"The term 'creole' is now mainly used in English to refer to languages which derive from pidgins and which, in many instances, share most of their vocabulary with a European language, usually English, French, Portuguese, Dutch and Spanish" (Todd 1974 : 25).

Kritzinger, en ander (1959 : 459) definieer 'n kreoolse taal soos volg:

"(1) tale wat in oorsese geweste uit Europese tale in die mond van Afrikaanse, Asiatiese e.a. inboorlinge ontstaan het;

(2) proses van kreools maak; taalproseses gekenmerk deur verval van buigings- en vervoegingsuitgange, saamval van funksie, saamval van geslag, fonetiese assimilasië."

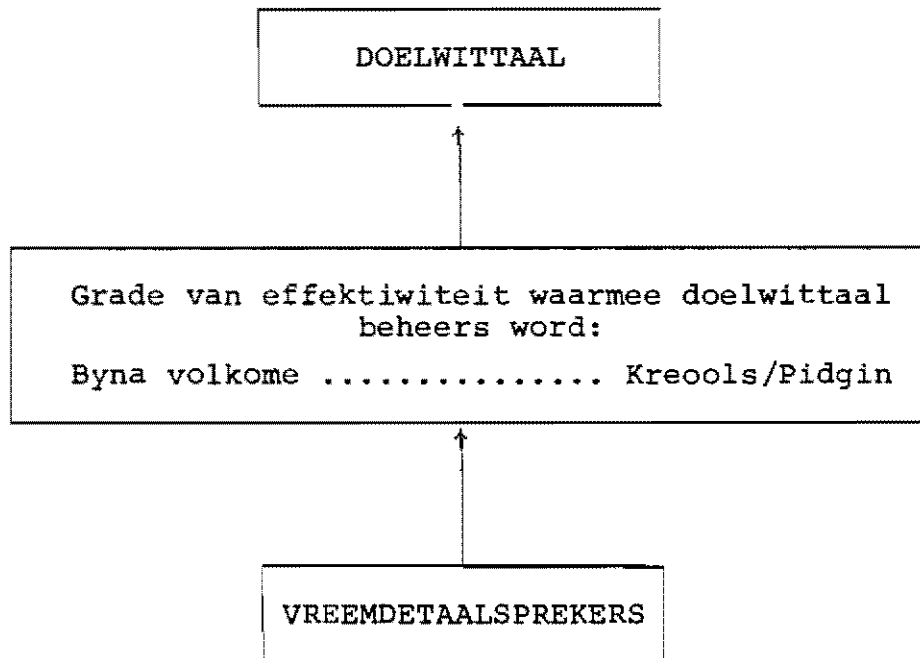
Aanvullend hierby, meld Ferguson en De Bose (1977 : 120) dat



"... the greater stability of normal language in contrast to pidgins is a matter of degree, and ... the instability of pidgins represents a component of the total instability of the normal languages of which they are extensions"
(Eie beklemtoning).

Hiervolgens kan 'n pidgin en 'n kreoolse taal dan gesien word as slegs verskillende grade/manifestasies van dieselfde taalvorm. Vergelyk byvoorbeeld:

Diagram 7 - Pidgin en kreoolse tale: Manifestasies van dieselfde taalvorm



Vir Ferguson en De Bose is 'n kontaktaal (soos 'n pidgin) 'n nie-standaardvorm van 'n volwaardige taal en voldoen dit nie aan die norme van outonomie, stabiliteit en standaardisasie (Ferguson en De Bose 1977 : 111) nie. Namate daar meer en meer aan hierdie vereistes voldoen word,¹⁾ word

1) "At the point that processes of stabilization and structural elaboration ... begin to appear, we would consider the pidgin to have embarked upon the stage of incipient creolization, and given the proper conditions, it might continue along the path toward a full creole" (Ferguson en De Bose 1977 : 121).



daar tussen pidgintale en nie-standaardtale onderskei, en kan daar van tipiese nie-standaardmoedertaalgemeenskappe gepraat word. Dit pas by die siening dat pidgintale en kreoolse tale onderskei kan word, deurdat die pidgintaal deur die eerste geslag sprekers gepraat word, terwyl die kreoolse en na-kreoolse vorme deur die kinders van die pidginsprekers gepraat word (Van Rensburg 1983 : 21).¹⁾

Stewart (1968) onderskei tussen pidgintale en kreoolse tale volgens die aan- of afwesigheid van die kenmerk vitaliteit, waar vitaliteit "the use of the linguistic system by an unisolated community of native speakers" beteken (Platt en Platt 1975 : 104).

Hall sluit by die genoemde linguïste aan as hy kreolisering beskou as een manifestasie van 'n wyer proses wat hy "nativization" noem:

"A language is nativized when it is taken over by a group of speakers who have previously used some other language, so that the new language becomes the native language of a group ... (1966 : xiii). Not all nativization implies creolization, although, say, Indian or Philippine English is different from both British and American English, and involves carry-over of features from native Indian or Philippine languages; there has nevertheless been no violent reduction or restructuring of English in the process. On the other hand, all creolization implies, by our definition, the nativization of a pidgin" (1966 : xiv).

Kreolisering word dus beskou as 'n verdere ontwikkeling of uitbreidingsproses met die kenmerke van "normale verandering". Kreoolse tale is dus "gewone tale" wat outonomie as taalvorm bereik het.

By die ontwikkeling van 'n kreoolse taal is die heruitbreiding van beide struktuur en woordeskat opvallend.

1) Vergelyk ook: Bickerton (1975); Platt en Platt (1975 : 106-107).



"The source of the new material for re-expansion is, in some part, the inner structural resources of the erstwhile pidgin itself; in considerably greater part, however, the enrichment of the creole comes from outside sources, usually one or more languages with greater cultural prestige" (Hall 1966 : 26).

Die meeste kreoolse tale het ontstaan in gebiede wat hoofsaaklik onder 'n koloniale regering is/was en waar die een of ander Europese taal die standaardvorm was vir die regeeringsadministrasie, hawens, skole, kerklike instellings en families van die regerende klas. Lecoutere meld in dié verband:

"... gecreoliseerd heet men een Europeesche, flecteerende taal die, gesproken of liever geradbraakt door de inboorlingen van overzeese gewesten: Negers in Afrika en Amerika, Chineezes, Maleiers, enz. onder den invloed van de idiomen dier vreemdelingen haar flexievormen bijna heelemaal verliest en voornamelijk in de syntaxis eigenaardige constructies krijgt, in overstemming met die van de 'creoliseerende' talen. Aldus werd het Nederlandsch in West-Indië en in Zuid-Africa gecreoliseerd" (soos aangehaal: Rademeyer 1938 : par. 4 : 30).

3.5.1 SAMEVATTING

Indien 'n mens 'n pidgin in sy vroeë stadia sou ontleed, sal heel waarskynlik vasgestel word dat so 'n taal 'n relatiewe klein leksikon het, van min sintaktiese reëls gebruik maak, slegs 'n bepaalde aantal onderwerpe kan behandel en slegs die eenvoudigste verduideliking kan uitdruk, ensovoorts. Vanaf hierdie beperkte moontlikhede het hulle òf as uitgebreide pidgins òf as kreoolse tale ontwikkel — tale wat die menings en sienings van hul gebruikers kon oordra, wat intergroeplike kommunikasie toegelaat het in gebiede waar dit voorheen nie bestaan het nie, wat in staat was om 'n redelike letterkunde daar te stel. Hoe het dit gebeur? Vier hoof fases word onderskei:



- (a) (i) Gemoedelike en spontane kontak tussen die dominantetaal-gebruikers (byvoorbeeld Engels, Nederlands, Portugees) en die plaaslike inwoners.
- (ii) Uit sodanige kontak kon 'n begrensde pidgin ontwikkel het.
- (b) Die tweede fase kan begin sodra die pidgin-Engels/Nederlands/Portugees deur en onderling tussen die plaaslike inwoners gebruik is. (In hierdie stadium sou die moedertaal 'n rol gespeel het in die ontwikkeling van die pidgin. Dit is ook die rede vir bepaalde leksikale items en direkte vertalings wat in pidgins gevind word.) Dit is ook dié fase waarin die pidgin die moedertaal van 'n bepaalde groep kan word — dit wil sê 'n kreoolse taal.
- (c) Sodra interrassige kontak vergroot, begin die derde fase: as die dominante taal onttrek, kan die pidgin- of kreoolse taal net so bly voortbestaan, mits die kontak stewig was, of
- (d) indien die oorheersing van die offisiële dominante taal bly voortduur (byvoorbeeld Engels), ontstaan 'n proses van dekreolisering — 'n fase waarin die kreoolse taal weer nader na die aanvanklike dominante taal beweeg. (Vergelyk Todd (1974 : 63) : "post-creole continuum".)

3.6 LINGUISTIESE BETEKENIS VAN KONTAK- EN KREOLSE TALE

Met al die bewyse sover beskikbaar, blyk dit dat die tipe of wyse van linguistiese verandering en die meganismes wat betrek word (klankverandering, analogie, ontlening, ensovoorts) dieselfde vir kontaktale en kreoolse tale is as vir enige ander taal. Die enigste verskil lê in die spoed waarmee verandering plaasvind — baie vinniger vir kontak- en kreoolse tale as vir ander tale.



Sodra 'n pidgintaal die moedertaal van 'n gemeenskap word, is die geskiedenis van die kreoolse taal wat ontwikkel het, in essensie, dieselfde as dié van enige ander taal. Daarom, waar 'n pidgin op enige gegewe tydstip onderskei word deur beide linguistiese en sosiale kriteria, kan 'n kreoolse taal slegs deur historiese kriteria (en volgens 'n bepaalde siening van wat Kreools is) onderskei word — en dan ook net as ons weet dat dit uit 'n bepaalde pidgin ontwikkel het. Daar is geen strukturele kriteria as sodanig — in die afwesigheid van historiese bewyse — wat sal help om 'n kreoolse taal te identifiseer nie. Tale soos Sranan, Gullah, Papiamentu en die Fransgebaseerde kreools is deur die historiese gegewens bewys as tale wat uit 'n bepaalde pidgin ontwikkel het. In sommige ander tale, soos byvoorbeeld Afrikaans, is die beskikbare inligting en bewyse van so 'n aard dat daar nie tot 'n besliste gevolgtrekking geraak kan word nie. Tog, terwyl die wetenskaplike studie van pidgin- en kreoolse tale nog in hul beginstadia is, is dit duidelik dat dit belangrike bydraes tot die verstaan van taalprosesse in die algemeen kan lewer (Hall 1966 : 105 - 125).

3.7 SOSIALE BETEKENIS VAN KONTAK- EN KREOLSE TALE

Gesien uit die gesigspunt van sosiale funksie, is die grootste verskil tussen pidgin- en kreoolse tale te vinde in die tipe spraakgemeenskap aan wie se vereiste hul moet voldoen. Anders as "normale" tale, ontstaan 'n pidgintaal gewoonlik om 'n spesifieke rede en bly die taal net voortbestaan so lank as die situasie dit vereis. "Normale" tale het nie lewensiklusse nie; 'n taal is nie 'n organisme nie, maar 'n stel "gewoontes" wat van een generasie se sprekers na die volgende oorgelewer word. Die kinders leer dit dan as hul eerste taal aan en die taal se lewenspan is gebaseer op die voortbestaan van die bepaalde gemeenskap.

'n Pidgin, daarenteen, verkry 'n langer lewenspan, sodra dit die boorlingtaal van 'n groep sprekers word (dit wil sê



kreolisering het plaasgevind). Deur die gevolglike uitbreiding van sy woordeskat en struktuur, die feit dat dit een van die sielkundige pilare van die individu se persoonlikheid word, vervul die kreoolse taal dieselfde taak as enige ander taal, deurdat dit verweef raak met die ego's van die bepaalde sprekers. Hierdeur verwerf dié taal die status van 'n "normale" taal. (Vergelyk byvoorbeeld die Afrikaans van die Griekwas en Kleurlinge in Suid-Afrika.)

"From this point of view, we can speak of pidgins as having 'life cycles', and of their being 'inherently weak' in that, not their linguistic structure, but their social standing is normally not hardly enough to enable them to be used outside of their original context" (Hall 1966 : 126).

Wanneer klasse-onderskeid (iets wat dikwels plaasvind) afwesig is of nie streng toegepas word in die lokale sosiale struktuur nie, word 'n pidgin- of kreoolse taal baie minder aan snobisme of gevolglike onderdrukking blootgestel:

"In the last analysis, the social standing and hence the cultural usefulness of any given language, be it a pidgin or a creole or a language of some other type, depends on the attitudes of those who use it. Pidgins and creoles are perhaps somewhat more 'behind the eight-ball' than are other vernaculars, because it is so easy for upperclass speakers of European languages, enjoying cultural prestige, to direct especially strong condemnation and vituperation against languages that can be called 'corruptions', 'degradations', etc. of the very European languages with which they are in competition. Even this disadvantage can eventually be overcome, ... provided the speakers of the language have enough faith in it to develop it and utilize the natural resources for cultural expression that are present in every human linguistic system" (Hall 1966 : 137).